

Opinnäytetyö (AMK)

Kirjasto- ja tietopalvelun ko.

NKITIS13

2016

Maija Paloposki

TIETO ON VALTAA, MUTTA KIRJASTOSSA EN KÄY

– Loimaan kaupunginkirjaston ei-käyttäjätutkimus

Maija Paloposki

TIETO ON VALTAA, MUTTA KIRJASTOSSA EN KÄY

- Loimaan kaupunginkirjaston ei-käyttäjätutkimus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli taustoittaa syitä miesten kirjaston käyttämättömyydelle. Miehet ovat sukupuolia verrattaessa kirjaston käyttäjinä vähemmistöä niin kansallisesti kuin tutkimuspaikkakunnallakin. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, mitkä ovat miesten mielikuvat aineistoista ja palveluista, millaisia ovat heidän luku- ja tiedonhankintatottumuksensa ja voisiko heistä saada potentiaalisia kirjaston asiakkaita.

Työ on kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin teemahaastatteluin. Toimeksiantajana toimi Loimaan kaupunginkirjasto. Työhön haastateltiin kahdesta ikäluokasta kahdeksan loimaalaista miestä, jotka eivät pidä itseään kirjaston käyttäjinä.

Työn tutkimuksellinen osuus käsittelee ajankäyttöä, arkielämän tiedonhankintaa, viestintää ja yleisten kirjastojen suosiota. Lopuksi esitellään haastattelujen tulokset, verrataan kohderyhmiä ja annetaan suosituksia.

Kirjaston käyttämättömyyden syiksi selvisivät internetin valta-asema, vähäinen ja yksipuolinen lukeminen, kapea tuntemus kirjaston aineistoista ja palveluista, vaivan välttäminen ja kiinnostumattomuus kirjastopalveluja kohtaan. Sen sijaan ajanpuute ei ollut kovin iso taustatekijä. Kirjaston käyttöä ei kuitenkaan oltu lopetettu periaatteellisista syistä, vaan asioiminen oli enemmän hiipunut. Yleisesti kirjastoa arvostettiin.

On suositeltavaa, että Loimaan kaupunginkirjasto panostaa e-aineistoon ja verkkoon, sillä siellä käyttäjät ovat. Myös jalkautumalla kuntalaisten joukkoon voidaan kohdata potentiaalisia kirjaston käyttäjiä. Lisäksi osa aineistosta kaipaa kohdistetumpaa markkinointia.

ASIASANAT:

Kirjastot, kirjastopalvelut, käyttäjätutkimus, ei-käyttäjät, kvalitatiivinen tutkimus, teemahaastattelut

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Library and Information Services

2016 | 51 + 3

Instructor: Olli Mäkinen

Maija Paloposki

KNOWLEDGE IS POWER, BUT I WON'T GO TO THE LIBRARY

- Study of Non-Users of the Public Library of Loimaa

The purpose of this thesis was to find out reasons why men do not use the library. When comparing the genders, men are in the minority as library users both nationally and also in the town of the research. In this survey, the aim was to find out what men's images of the materials and services of the library are, what their reading habits and data acquisition are like and if they could become potential customers of the library.

The theses is a qualitative research, the material of which was collected in focused interviews. The commissioner of the thesis was the public library of Loimaa. From two age groups eight such men were interviewed who do not consider themselves as library users.

The research part of the thesis covers the use of time, information seeking in everyday life, communication and the popularity of public libraries. In conclusion, the results of the interviews are presented, the target groups are compared and recommendations are given.

The reasons for the library's non-use were the dominance of the Internet, one-sided reading habits, narrow knowledge of the materials and services of the library, avoiding the effort of going to the library and non-interest towards library services. However, lack of time was not such a significant factor. The use of the library was not finished for principle reasons but it more like waned little by little. The library was commonly appreciated.

It is recommended that the public library of Loimaa will invest in e-materials and the Internet as it is the place where the users are. Also when meeting inhabitants of the municipality e.g. at events, potential library users can be encountered. Additionally, some of the library's materials need more focused marketing.

KEYWORDS:

Libraries, library services, user study, non-users, qualitative research, focused interviews

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 VAPAA-AIKA	9
2.1 Maataloudesta millenniumiin	9
2.2 Vapaa-ajan merkitys ja käyttäminen	10
2.2.1 Television katselu	11
2.2.2 Sosiaalinen kanssakäyminen	12
2.2.3 Lukeminen	12
2.2.4 Ulkoilu ja liikunta	13
2.2.5 Tietokone	14
2.3 Miesten ajankäytön ja lukemisen erityispiirteet	14
3 ARKIELÄMÄN TIEDONHANKINTA	16
3.1 Arjen tiedonhankinnan tutkimuksesta	16
3.2 Chatman: Tiedonhankinta pienessä maailmassa	16
3.3 Williamson: Tiedonhankinnan ympäristöt	17
3.4 Haasio: Sosiaalisesti vetäytyneiden tiedonhankinta verkkoryhmästä	17
4 KIRJASTON VIESTINTÄ JA TIEDOTTAMINEN	19
4.1 Merkitys ja tehtävä	19
4.2 Viestintäsuunnitelma	20
4.2.1 Sisäinen viestintä	20
4.2.2 Ulkoinen viestintä	21
4.2.3 Palvelujen markkinointi	21
4.3 Tiedottaminen Loimaan kaupunginkirjastossa	22
5 KIRJASTON KÄYTTÖ	24
5.1 Yleisten kirjastojen suosio	24
5.2 Lainaajien osuus Loimaalla	25
6 TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ LOIMAAN KAUPUNGINKIRJASTO	26
6.1 Kehysorganisaatio	26
6.2. Loimaan kaupunginkirjasto	26
6.2.1 Kokoelma ja palvelut	28
6.2.2 Asiakasryhmät ja lainaaminen	28

7 TUTKIMUSMENETELMÄT	31
7.1 Tutkimuksen lähtökohdat	31
7.2 Teemahaastattelu	32
7.3 Teemoittelu	33
8 TULOKSET	34
8.1 Haastateltavien taustatiedot	34
8.2 Ajankäyttö	35
8.3 Kirjaston käyttö	36
8.4 Kirjaston saavutettavuus	37
8.5 Mielikuvat	38
8.6 Aineisto ja palvelut	39
8.7 Lukutottumukset ja tiedonhankinta	40
9 LOPUKSI	42
9.1 Kohderyhmien vertailu	42
9.2 Johtopäätökset ja suositukset	44
LÄHTEET	48

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun runko.

KUVAT

Kuva 1. Loimaan kaupunginkirjaston pääkirjasto. (Loimaan kaupunginkirjasto.) 26

KUVIOT

Kuvio 1. Suomalaisten vapaa-ajan jakautuminen 1979–2009. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus 2009.) 11

Kuvio 2. Lainaajien osuus väestöstä Loimaalla ja koko maassa. 25

Kuvio 3. Loimaan kaupunginkirjaston henkilöstörakenne vuonna 2016. 27

Kuvio 4. Lainausoikeutta Loimaan kaupunginkirjastossa käyttäneet vuonna 2014. 29

Kuvio 5. Kokonaislainaus asukaslukua kohden Loimaalla ja koko maassa.	30
Kuvio 6. Haastateltavien taustatiedot.	34

1 JOHDANTO

Kirjasto on Suomessa perinteisesti ollut instituutio, jota arvostetaan yhteiskunnallisesti: kansainvälisessä vertailussa maa on noussut kärkisijoille, käyttäjätutkimuksissa annetaan kiitosta ja lainaluvut ovat olleet korkeita. Kuitenkin viime vuosina on laskua ollut niin lainaamisen kuin käyttäjienkin määrissä. Tämä tarkoittaa sitä, että kirjastoa käyttämättömien kuntalaisten osuus on kasvussa.

Tässä opinnäytetyössä on haluttu selvittää taustoja nuorten (20–30-vuotiaiden) ja vanhempien (50–60-vuotiaiden) työikäisten miesten kirjaston käyttämättömyyteen: miksi kyseisten ikäluokan edustajat eivät käytä kirjastopalveluja, mitkä ovat heidän mielikuvansa kirjastosta, millaisia ovat heidän luku- ja tiedonhankintatottumuksensa ja millä keinoin miesten kirjaston käyttöä voisi lisätä. Työn toimeksiantajana on Loimaan kaupunginkirjasto.

Kohderyhmänä ovat miehet, sillä he edustavat niin valtakunnallisesti kuin myös tutkimuspaikkakunnalla vähemmistöä kirjaston käyttäjinä. Ei-käyttäjäksi on määritelty henkilö, joka ei ole vuosiin asioinut kirjastossa, joka ei pidä itseään kirjaston käyttäjänä ja jonka mieleen ei tulisi käyttää kirjaston palveluja. Työ on kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty kahdeksalla teemahaastattelulla.

Työn teoriaosuus alkaa ajankäytön pohtimisella: mitä vapaa-aika merkitsee ja mihin sitä käytetään. Tässä tehdään myös katsaus miesten ajankäytön ja lukemisen erityispiirteisiin. Luvussa 3 käsitellään arkielämän tiedonhankintaa. Luku 4 selvittää, millaista viestintää kirjastossa tarvitaan. Paino on tiedottamisessa ja markkinoinnissa. Luvussa 5 pohditaan yleisten kirjaston suosiota kansallisesti ja tutkimuspaikkakunnalla. Luku 6 on selonteko Loimaan kaupunginkirjastosta toimintaympäristönä. Luvuissa 8 ja 9 esitetään haastattelujen tulokset, vertaillaan kohderyhmiä ja annetaan johtopäätöksistä suosituksia kirjaston toiminnalle jatkossa.

Kirjaston ei-käyttäjät

Kirjaston ei-käyttäjän määrittely ei ole aivan yksinkertaista, sillä aiheen mukaisia tutkimuksia ei Suomessa ole tehty yhtä runsaasti kuin tyytyväisyys- ja asiakaskyselyjä. Käyttäjätutkimuksissa on myös usein keskitytty kirjaston käytön tiheyteen lukumäärällisesti

(Vakkari 1983, 13). Ei-käyttäjä voidaankin määritellä monella tapaa. Esimerkiksi Hydén (2007, 9) on todennut, että periaatteessa kaikki kuntalaiset ovat kirjaston asiakkaita, sillä he osallistuvat kirjaston ylläpitämiseen maksamalla veroja. Tätä voitaneen kutsua potentiaalisiksi kirjaston käyttämiseksi. Toisaalta ei-käyttö voidaan jakaa hyvinkin laajaksi kokonaisuudeksi: ei-käyttäjä voi olla henkilö, joka ei ole koskaan käyttänyt, käytti joskus, käyttää yhä mutta hyvin satunnaisesti tai käyttää kyllä edelleen kirjastoa, muttei omasta tahdostaan (Rissanen & Santamaa 2010, 11). Huomionarvoista on, että nykyään kirjaston käyttäminen on mahdollista myös ilman fyysisiä kokemuksia esimerkiksi verkkokirjastossa.

Ei-käyttäjäyyden määrittely riippuu etenkin kysymyksenasettelusta, tutkimusaiheesta ja sen näkökulmasta (Vakkari 1983, 15). Voidaan pohtia, onko kirjaston käyttämistä se, että kirjaston tiloissa käydään äänestämässä, tai että voidaanko käyttäjäksi laskea henkilö, jolla on kirjastokortti, mutta joka ei ole vuosikausiin käynyt koko laitoksessa. Vakkarin (1983, 13–14) mukaan yksinkertaisimmillaan kirjaston käyttöä on se, että yksilö ylipäätään käy kirjastossa. Tällä ei vielä tarkenneta sitä, mitä kirjastossa tapahtuu. Vakkari jatkaakin määrittelyä lisäämällä, että kirjaston käyttöä on se, että siellä asioiva hyödyntää vähintään yhtä kirjaston tarjoamista palveluista.

Yleisesti voidaan todeta, että kirjaston ei-käyttäjien määrä on kasvussa, sillä kilpailu ihmisten vapaa-ajasta ja huomiosta kasvaa. Tämä tuo haasteita uusien palvelumuotojen kehittämiseen. (Yleisten kirjastojen neuvoston strategia 2011–2016, 7.) Vuonna 2015 fyysisiä käyntejä kirjattiin noin 49 miljoonaa, mikä on lähes neljänneksen vähemmän kuin vuonna 2000. Toisaalta myös toimipaikat ovat vähentyneet vuodesta 2015 vuoteen 2000 lähes neljänneksen. (Findikaattori 2016.)

Tässä tutkielmassa ei-käyttäjäyyden tarkkaa määrittelemistä hankaloitti haastateltavien laaja ikähaarukka (22-vuotiaasta 60-vuotiaaksi). Siksi ei ollut mielekasta antaa tarkkaa vuosirajausta siitä, koska he ovat viimeksi käyttäneet kirjastoa. Olennaisinta oli, että miehistä kukaan ei pitänyt kirjastoa itselleen tärkeänä tai itseään sen käyttäjänä.

2 VAPAA-AIKA

2.1 Maataloudesta millenniumiin

Vapaa-ajan merkitys ja määrä Suomessa ovat kasvaneet samaa tahtia, kuin elinkeinorakenne on muuttunut agraariyhteiskunnasta teollisuuspainotteiseksi ja elintaso on yleisesti noussut. Vielä 1950-luvun alussa Suomi oli maatalousvaltainen valtio, jossa suuri osa ajasta kului raskaissa maataloustöissä. Tästä alkoi suuntaus kohti nykyaikaista kulutusyhteiskuntaa, jossa vapaa-aikaa lisäsivät muun muassa kaupungistuminen, koulutussektorin laajentuminen, materiaalsen hyvinvoinnin lisääntyminen ja suuremmat kulumahdollisuudet. (Heinonen 2008, 2.)

Arki alettiin jakaa työhön ja ei-työhön vasta, kun palkkatyöstä alkoi tulla vallitseva muoto tehdä työtä (Melin; Blom & Kiljunen 2007, 27). Prosessi eteni melko nopeasti: vielä viime vuosisadan puolivälissä noin puolet kaikista ammatissa toimivista oli palkansaajia, kun vuonna 1984 palkansaajia oli jo 84 prosenttia ammatissa toimivista. Kun palkat nousivat, oli kansalaisilla mahdollisuus kuluttaa rahaa muuhunkin kuin vain välttämättömään ja elintaso yleisesti nousi. (Karisto; Takala & Haapola 1999, 171; Heinonen 2008, 15.)

Vapaa-ajassa on tapahtunut suuri muutos myös uudelle vuosituhannelle tultaessa. Vuoden 2009 ajankäyttötutkimuksen mukaan nykysuomalaisella on keskimäärin 47 tuntia vapaa-aikaa viikossa, mikä tekee 6 tuntia 40 minuuttia vuorokautta kohden. 2000-luvulla määrä on kasvanut tunnilla viikossa. Tutkimuksessa vapaa-ajaksi laskettiin osuus, joka jää jäljelle, kun vuorokaudesta poistetaan nukkumiseen, ruokailuun, peseytymiseen ja pukeutumiseen, ansio- ja kotityöhön sekä opiskeluun käytetty aika. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus 2009.) 2000-luvun lisääntynyt vapaa-aika johtuu ansiotyömäärän laskusta, joka taas on seurausta 1990-luvun alkupuolen taloudellisesta taantumasta. Vuosista 1999–2000 laski kokonaistyöaika 11 prosenttia ajanjaksoon 2009–2010. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 23–24.)

Vapaa-ajan käyttämisessä on hyvä ottaa huomioon myös vuodenajan vaikutus ja vuorokauden rytmitys. Etenkin vuodenajalla on vaikutusta ajankäyttöön, sillä Suomessa valoisuus ja lämpötila vaihtelevat runsaasti läpi vuoden. Keskimäärin suomalaiset käyttävät ansiotyöhön eniten aikaa syksyisin ja vähiten kesäisin, jolloin lomaillaan eniten. Toisaalta kesällä tehdään myös eniten kotitöitä. Viikkotahdissa muutosta on tapahtunut lähinnä viikonlopuissa: vapaa-aika jakautuu tasaisemmin lauantaille ja sunnuntaille, kun vielä

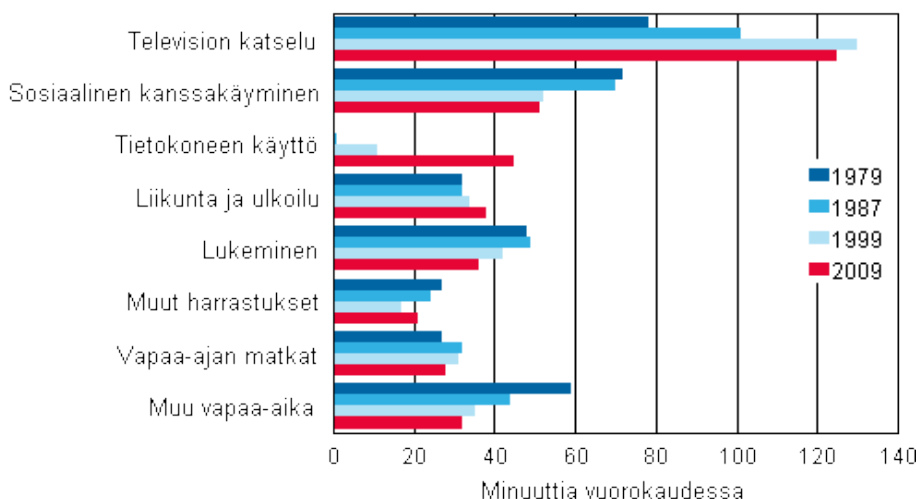
1980-luvulla oli sunnuntaisin eniten vapaata aikaa. Vuorokauden rytmiä taas leimaa yleinen elämänrytmin myöhentyminen: kansalaiset menevät nukkumaan myöhemmin ja myös heräävät myöhemmin kuin 1970-luvulla. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 14–15, 17–18.)

Vaikka vapaa-aika on määrällisesti kasvanut, koetaan se liian vähäksi: Zacheuksen (2008, 22) mukaan peräti 30 prosenttia suomalaisista kokee, että ajanpuute estää paljon tai erittäin paljon vapaa-ajanviettoa. Sen sijaan rahanpuute, toisista huolehtiminen, pulatiloista tai paikoista, terveydentila, ikä tai vammat vaikuttavat vapaa-ajanviettoon vähemmissä määrin. Jos vapaa-aikaa olisi enemmän, sitä käytettäisiin pääasiassa harrastamiseen ja perheen kanssa olemiseen. Tässä työssä ajanpuutteen oletettiin olevan yksi suurimmista syistä kirjaston käyttämättömyyteen.

2.2 Vapaa-ajan merkitys ja käyttäminen

Suomalaiset arvostavat vapaa-aikaa. Suuri osa kokee sen ajaksi, jolloin saa olla oma itsensä ilman rooleja. Se on myös aikaa, jolloin vahvistetaan sosiaalisia suhteita, rentoutetaan ja toivutaan. (Zacheus 2008, 16, 18.) Vapaa-aikaan liitetään yleensä myönteisiä käsitteitä ja sitä ajatellaan tavoiteltavana, hyvänä, omana ja iloa tuottavana, jopa itseltään selvänä asiana, vaikka toisaalta se saatetaan liittää laiskuuteen. On kuitenkin hyvä muistaa, että käsitteenä vapaa-aika on varsin nuori ja se on kehittynyt vasta modernissa palkkatyöyhteiskunnassa. (Liikkanen 2009, 7.) Läntisessä maailmassa vapaa-aika koetaan usein palkinnoksi tehdystä työstä, samoin kuin vastapainoksi työelämälle, jolloin sen ajatellaan tuovan hyötyä koko yhteiskunnalle lisäämällä yleistä hyvinvointia (Rojek 2010, 1–2).

Tilastokeskuksen viimeisimmässä, vuoden 2009 ajankäyttötutkimuksessa vapaa-ajan käyttöä tarkastellaan ajallisesti suosituimmista elementeistä: television katselu, sosiaalinen kanssakäyminen, lukeminen, liikunta & ulkoilu, tietokoneet ja muu vapaa-aika (Kuvio 1). Ajankäyttötutkimuksen tuloksia on käsitelty Hannu Pääkkösen ja Riitta Hanifin teoksessa Ajankäytön muutokset 2000-luvulla.



Kuvio 1. Suomalaisten vapaa-ajan jakautuminen 1979–2009. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus 2009.)

2.2.1 Television katselu

Televisiota katsotaan vuorokaudessa 2 tuntia 26 minuuttia, mikä tekee siitä yleisimmän tavan viettää vapaa-aikaa. Määrä ei kuitenkaan ole 2000-luvulla kasvanut digitalisatiosta ja kanavien monipuolistumisesta huolimatta, vaan päinvastoin se on hienokseltaan laskenut. Eniten television katsominen on vähentynyt 10–44-vuotiaissa, ja vähiten sitä katsovat 15–24-vuotiaat. Sen sijaan keski-ikäisillä ja ikääntyneillä on television parissa vietetty aika kasvanut, ja 65 vuotta täyttäneet katsovatkin televisiota eniten. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 34–35.) Vuoden 2002 vapaa-aikatutkimukseen vastanneista kaksi kolmasosaa koki, että television katselu on heille vähintään melko tärkeää. Television katseleminen on yleensä sitä olennaisempi ajanviete, mitä enemmän on ikää. Sen sijaan nuorten vähentynyttä television katselemista selittävät muutokset vapaa-ajan tarjonnassa ja etenkin tekniikassa. Muun muassa dvd:t, kotiteatterit ja internet laajoine mahdollisuuksineen vetoavat nuoriin niin, että televisio on menettänyt merkitystään. (Kytömäki 2009, 118, 122.)

Pienimuotoisesta laskusuunnasta huolimatta televisio vie suuren osan vapaa-ajasta: katseleminen on ilmaista, helppoa ja useimmilla on kotona televisio. Televisiolla on myös vaikutuksensa niin sosiaalisessa kuin yhteiskunnallisessakin mielessä, sillä se kaventaa ja yhdistää elämänpiirejä: samaa ohjelmaa voivat seurata niin alemmat kuin ylemmät

sosiaaliluokat. Nämä seikat ovat olleet omiaan pienentämään luokkaryhmien eroja etenkin kulttuurisen maun kehittämisessä. Niin ooppera kuin vapaapaini ovat kaikkien ulottuvilla. (Purhonen, Gronow, Heikkilä, Kahma, Rahkonen & Toikka 2014, 122.)

2.2.2 Sosiaalinen kanssakäyminen

Vuoden 2009 vapaa-aikatutkimuksen mukaan sosiaaliseen kanssakäymiseen vietettiin aikaa keskimäärin 42 minuuttia arkena, 1 tunti 31 minuuttia lauantaina ja 57 minuuttia sunnuntaina. Kokonaisaika ei ollut juuri muuttunut, kun tilannetta verrattiin kymmenen vuoden takaiseen. Tutkimuksessa sosiaalisella kanssakäymisellä viitattiin aikaan, joka kuluu puhelinkeskusteluihin, perheen kanssa seurusteluun, kyläilyyn ja tuttavien kanssa seurusteluun kotona, kahviloissa tai ravintoloissa. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 37.)

Sen sijaan sosiaalisuuden muodot ovat viime vuosikymmeninä muuttuneet. Kun talonpoikaiskulttuurissa yhteisöllisyyttä luotiin muun muassa talkootyöllä (Forsman 2000, 61), on sosiaalisuus nykyään monilta osin sähköistä. Etenkin internet on lisännyt yhdessäolon mahdollisuuksia: 16–74-vuotiaista suomalaisista 58 prosenttia seurasi jotakin internetin yhteisöpalvelua vuonna 2015 (Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2015). Uusi teknologia mahdollistaa keskustelun ja jopa katsekontaktin myös välimatkojen päästä. Tämän tyyppisen sosiaalisen kanssakäymisen uskotaan vain lisääntyvän. (Heinonen 2008, 11.)

2.2.3 Lukeminen

Ajankäyttötutkimuksessa 2009 lehtien ja kirjojen lukemiseen käytettiin kaikkiaan 53 minuuttia vuorokaudessa. Edeltävän kymmenen vuoden aikana lukemiseen kuluva aika on pysynyt samana mutta on laskenut kymmenen minuuttia 1980-luvusta. Kirjojen lukemisessa ei juuri muutoksia ole, mutta lehtien lukemisessa on laskua. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 38.) Sen sijaan verkkolehtien ja -uutispalvelujen seuraaminen on yleistä: 15–24-vuotiaista näin tekee 83 prosenttia (Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus 2009).

Lukemisen kannalta Suomi on kiehtova, sillä se on yksi maailman lukutaitoisimmista valtioista, jossa myös kirjastolaitos ja kirjatuoanto ovat kansainvälisesti arvioituna monipuolisia ja toimivia. Lukemista pidetään arvostettavana ja hyveellisenä tapana viettää

vapaa-aikaa ja siihen liitetään myönteisiä arvoja, kuten itsensä kehittäminen, pitkäjänteisyys ja keskittymiskyky. Lukemiskulttuurista on kuitenkin oltu huolissaan, sillä etenkin 10–14-vuotiaiden nuorten lukeminen on hiipunut. Uhkina lukemisinolle on nähty niin sähköinen media ja internet kuin myös televisio ja videopelit. Kirjallisuuslajeista suomalaisten suosikkeja ovat dekkarit ja jännitys, elämäkerrat ja muistelmat, tietokirjat ja harrastekirjat. (Purhonen ym 2014, 69–70, 73.)

Suomea on perinteisesti pidetty vahvana sanomalehtien lukijamaana, ja kansalaisista yli 80 prosenttia seuraa päivittäin tai useana päivänä viikossa painettua sanomalehteä (Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus 2009). Sanomalehtiä ilmestyy maassamme verrattain paljon, noin 200. Suomi onkin maailmantilaston kolmantena, jos verrataan asukasmäärää lehdistön kokonaislevikkiin. (Sanomalehtien Liitto 2016.) Sanomalehtien lukeminen on kuitenkin vähentynyt 1980-luvulta, ja etenkin 1990-luvulta alkaen ovat väestökohtaiset erot voimistuneet. Eniten lehtiä lukevat 45 vuotta täyttäneet, maatalousyrittäjät sekä maaseutumaisten kuntien asukkaat. Vähiten sanomalehtiä seuraavat nuoret, opiskelijat sekä työttömät. Painettujen sanomalehtien yhteiskunnallisen arvovallan koetaan pienentyneen, sillä etenkin nuorten lukeminen on siirtynyt verkkopainotteiseksi. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus 2009.)

Lehtien lukeminen on erityyppistä kirjoihin verrattuna: usein lehtiä luetaan selaillen, valikoiden, nopearytmisemmin ja vähemmän keskittyen. Suomessa tilataan lehtiä verrattain paljon kotiin, kun muissa maissa on paino irtolukemisen myynnissä. Kotimaista lehdistöä leimaa myös poliittinen neutraalius kansainvälisesti verrattuna. (Purhonen ym 2014, 92.) Aikakauslehtiä ilmestyy maassamme runsaasti: Vapaakappaletoimiston mukaan vuonna 2014 aikakauslehtiä ilmestyi 4 106 nimikettä (Aikakausmedia 2016). Eniten aikakauslehtiä lukevat 65 vuotta täyttäneet ja sukupuolia vertailtaessa naiset (Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus 2009).

2.2.4 Ulkoilu ja liikunta

Ulkoilun ja liikunnan määrä vuoden 2009 ajankäyttötutkimuksessa oli noin 46 minuuttia päivässä, ja se on pysynyt lähes samana viimeiseen kymmeneen vuoteen verrattuna. Naiset suosivat kävelylenkkeilyä, luontoliikuntaa ja jumppaamista, miehet pyöräilyä ja pallopelejä. Vuosien aikana muutosta on tullut lähinnä liikkumisen ajankohtaan: kun vielä 1970-luvulla liikuttiin eniten aamupäivällä, on nykyään paino iltapäivissä ja illoissa. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 39–40.)

2.2.5 Tietokone

Vapaa-ajan elementeistä tietokoneen käyttäminen on ollut suuressa nousussa. Vuosina 2009–2010 tietokoneella vietettiin keskimäärin 39 minuuttia vuorokaudessa. Vielä kymmenen vuotta aiemmin kokonaisaika oli 11 minuuttia. Mukana ei ole opiskelemiseen, kotitöihin tai ostoksiin kuluvaan aikaan. Suurimman käyttäjäryhmän muodostavat alle 25-vuotiaat, jotka käyttävät eniten aikaa tiedon hakemiseen ja pelaamiseen. Käyttöä on lisännyt tietokoneiden yleistymisen myötä. (Pääkkönen & Hanifi 2011, 40.)

2.3 Miesten ajankäytön ja lukemisen erityispiirteet

Miesten ajankäytössä on muutamia erityispiirteitä. Kun naisilla on keskimäärin vapaa-aikaa 6 tuntia 20 minuuttia vuorokaudessa, on miehillä vapaa-aikaa enemmän, noin seitsemän tuntia vuorokaudessa. Toisaalta miehet tekevät selkeästi pidempää työviikkoa: naisten keskimääräisen työviikon pituus on 32 tuntia, kun se on miehillä 38 tuntia. Eniten ansiotyöhön aikaa käyttävät yrittäjät, kouluikäisten lasten isät sekä yli 44-vuotiaat parisuhteessa elävät miehet, joilla ei ole huollettavia lapsia. (Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus 2009.)

Vaikka miehillä on keskimäärin enemmän vapaa-aikaa, ei se juuri näy kirjallisuuden lukemisen määrässä. Kaikki ikäluokat mukaan lukien miehet lukevat vähemmän kirjoja kuin naiset, ja erityisesti nuorison ja nuorten miesten lukeminen on laskenut. Muutokset lukemisessa eivät kuitenkaan synny itsestään, vaan ne johtuvat yhteiskunnan ja kulttuurin murroksista. Entistä monipuolisempi media sekä internetin ja tietokoneen vakiintunut käyttö lienevät suurimpia taustatekijöitä miesten vähentyneeseen lukemiseen. (Hanifi 2007.)

Miesten vähäisempää kiinnostusta lukemiseen selitetään muillakin tekijöillä. Etenkin koulutustausta tuo eroja lukutottumuksiin: mitä enemmän mies on kouluttautunut, sitä useamman kirjan tämä vuodessa lukee. Sukupuolieroja taas on selitetty muun muassa sillä, että naisilla on lukutaito keskimäärin vahvempi ja että tyttöjä kannustetaan tehokkaammin lukemisen pariin. Toisaalta etenkin kotiäideillä voi olla enemmän aikaa lukea. (Purhonen ym 2014, 72–73, 88.) Oletettavasti naiset myös lukevat paljon lapsilleen.

Myös laadullisesti miesten lukeminen on vähäisempää, sillä naiset pitävät lähes kaikista kirjallisuudenlajeista miehiä enemmän. Tätä on tulkittu muun muassa sillä, että naiset

työskentelevät miehiä useammin kulttuurialalla, mikä saattaa lisätä tietoutta kirjallisuuden aloista. Kiinnostus kirjallisuuden genrejä kohtaan onkin melko lailla sukupuolituttu. Miehet lukevat eniten dekkareita ja jännitystä, scifiä ja tietokirjoja. Naisten suosikkejä ovat muun muassa itseapu- ja terapiakirjat, runot ja näytelmät, viihde ja romantiikka. (Purhonen ym 2014, 75, 90, 95.) Tyypillisesti miehet suosivat miesten kirjoittamia kirjoja, ja heidän top 10-kirjailijalistallakin on vain mieskirjailijoita. Kärjessä ovat Kalle Päätaalo, Väinö Linna ja Arto Paasilinna. (Hanifi 2007.)

Sen sijaan sanomalehtiä miehet lukevat yhtä innokkaasti kuin naiset, mikä johtunee siitä, että suosittuja lehtiä, kuten Helsingin Sanomia, Suomen Kuvalehteä, iltapäivälehtiä ja ilmaisia uutislehtiä, pidetään sukupuolineutraaleina. Naisia useammin miehet lukevat kuitenkin Kauppalehteä, Taloussanomaa ja ulkomaisia sanomalehtiä. (Purhonen ym. 2014, 93.) Aikakauslehtiä miehet lukevat naisia vähemmän. Molempien suosikkejä ovat Seura, Apu ja 7 päivää, joiden jälkeen miesten suosikiksi kohoaa Tekniikan Maaailma. (Hanifi 2007.) Yleisesti lukemista pidetään arvostettavana ja kulttuurista pääomaa keräävänä harrastuksena, sillä usein myös ne miehet, jotka lukevat vain vähän tai eivät juuri lainkaan, harmittelevat lukemisensa vähyyttä (Purhonen ym 2014, 95).

3 ARKIELÄMÄN TIEDONHANKINTA

3.1 Arjen tiedonhankinnan tutkimuksesta

Arkielämän ei-ammattillisella tiedonhankinnalla viitataan työelämän ja päätoimisen opiskelun ulkopuolisiin tiedontarpeisiin. Ei-ammattilinen tiedonhankinta ei kuitenkaan ole ammatillisen tiedonhankinnan vastakohta, vaan usein ne liittyvät yhteen. Jokapäiväistä tiedonhankintaa voidaan myös kutsua arkielämän tai arjen tiedonhankinnaksi, jolloin näkökulmassa on mukana vapaa-aika. Tyypillisesti arkielämän tiedonhankinnan tutkimuksilla haetaan tietoa siitä, kuinka lähteitä ja kanavia käytetään orientoivan ja ongelmälähtöisen tiedontarpeen saavuttamiseksi. Yleisimpiä tiedonlähteitä ovat oma kokemus ja tietämys, ystävät ja tutut, sanoma- ja aikakauslehdet ja kirjat, yritykset sekä työtoverit ja muut asiantuntijat. (Haasio & Savolainen 2004, 106, 108–110, 113.) Tänä päivänä tiedonhankinta on painottunut yhä enemmän internetiin. Kirjastot ovat tukeneet verkkotiedonhankintaa muun muassa perustamalla sosiaalisen median kanavia, erilaisin chatein ja Kysy kirjastonhoitajalta -palvelulla. Kirjaston tehtävänä korostuu laadun varmistus. (Kirjastot.fi.) Myös verkkokirjasto on kirjastoille jo perinteinen tapa tarjota mahdollisuuksia tiedonhankintaan.

Arkielämän tiedonhankinnan tutkimuksesta on olemassa melko vähän teoreettisia jäsenyksiä ja malleja ammatillisen tiedonhankinnan tutkimukseen verrattuna, sillä jälkimmäinen on tutkimusalueena paljon laveampi. Esittelen Chatmanin ja Williamsonin mallit, jotka korostavat sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden tärkeyttä arkielämän tiedonhankinnassa. (Haasio & Savolainen 2004, 115, 123.) Haasio taas on käsitellyt tiedonhankintaa verkkoryhmissä kohderyhmänään sosiaalisesti eriytyneet nuoret.

3.2 Chatman: Tiedonhankinta pienessä maailmassa

Elfreda Chatmanin ajatukset tiivistyvät normatiivisen käyttäytymisen teoriassa, jonka mukaan arkista toimintaa ohjaavat normit, maailmankuva, sosiaalisuus ja informaatiokäyttäytyminen. Nämä seikat ohjaavat tiedonhankintaa sen mukaan, mitä asioita pidetään hyväksyttynä tai hylättävinä, mitä asioita yhteisö arvostaa ja keitä voidaan pitää luotettavina tiedonlähteinä. Tiedonhankinta on siis sääntöjen ja roolien ohjaamaa. (Haasio & Savolainen 2004, 120.)

Chatmanin tutkimuksissa korostuu käsite ”pieni maailma” eli sosiaalinen pienyhteisö, jossa toiminta perustuu rutiininomaisuuteen ja ennustettavuuteen. ”Elämänpiirillä” taas viitataan elämisen epävarmuuteen ja epätarkkuuteen. (Chatman 1999, 209, 211.) Elämänpiirissä pienyhteisön jäsenet jakavat saman fyysisen tilan ja heillä on keskenään samankaltaisia ajatuksia arjen asioiden merkityksistä. Ne taas ohjaavat tiedonhakijan toimintaa jopa huomaamatta sen mukaan, mitä pidetään hyväksyttynä. Sen sijaan elämänpiirin ulkopuolelta tulevaa tietoa ei juuri arvosteta. Chatmanin tutkimus on saanut kiitosta siitä, että esimerkiksi pienen maailman käsitettä voidaan soveltaa myös ammatilliseen tiedonhankintaan. Sen sijaan kritiikkiä on tullut siitä, että todelliset pienyhteisöt tuskin ovat niin standardisia tai kielteisiä ulkomaailmaa kohtaan. (Haasio & Savolainen 2004, 119–121.)

3.3 Williamson: Tiedonhankinnan ympäristöt

Kirsty Williamsonin tutkimusten paino on sattumanvaraisessa tiedonsaannissa ja –hankinnassa, jota kutsutaan myös passiiviseksi tiedonhankinnaksi. Tällöin tieto tulee vastaan vahingossa esimerkiksi keskusteluissa tai ympäristöä havainnoimalla. Williamson on luonut tutkimustuloksistaan niin sanotun ekologisen mallin, jossa on kuvattu arkielämän tiedonlähteiden tavoitettavuutta ja keskeisiä konteksteja eli ympäristöjä. Mallissa tiedonhankinnan mahdollisuuksiin vaikuttavat muun muassa arvot, henkilökohtaiset ominaisuudet, elämäntyyli, sosioekonomiset tekijät ja fyysinen ympäristö. Näiden tärkeys ja käyttö vaihtelevat sen mukaan, onko tiedonhankinta sattumanvaraista vai suunniteltua. Yleensä helpommin lähestyttäviksi koetaan liki olevat lähteet, kuten läheiset ihmiset. Sen sijaan instituutioiden, kuten virastojen, lähestyminen on jo harkitumpaa. (Haasio & Savolainen 2004, 28, 121–123.)

3.4 Haasio: Sosiaalisesti vetäytyneiden tiedonhankinta verkkoryhmästä

Internetin yleistyminen ja helppo saavutettavuus ovat johtaneet siihen, että verkko on isossa osassa lähes jokaisen arkista tiedonhankintaa. Etenkin nopeus, reaaliaikaisuus ja universaalius tekevät internetistä vaikuttavan ja tehokkaan välineen tiedonhakuun (Haasio & Savolainen 2004, 135). Ari Haasio (2015) on tutkinut sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttäytymistä pyrkimyksenään selvittää toiseuden kokemuksen vaikutusta tiedontarpeiden sisältöihin ja niiden artikulointiin. Toiseus voidaan

nähdä osana sosiaalisen identiteetin muodostumista, joka syntyy vertailemalla itseään esimerkiksi kulttuurisesti, etnisesti tai sukupuolitse (Zevallos 2011).

Haasion tutkimuksen pohjana on sosiaalisesti eriytyneille suunnattu Ylilauta.org-sivuston Hikikomero-verkkokeskusteluryhmä. Päälinjoina todetaan, että ratkaisun saaminen, ryhmästä saatava henkinen tuki ja etenkin vertaistiedon ja -tuen saaminen ovat suurimpia syitä kääntyä tiedonhankinnassa keskusteluryhmiin. Hikikomero-ryhmässä tietoa pidettiin luotettavana ja uskottavana, jos ryhmän muilla jäsenillä oli vastaavia kokemuksia toiseudesta. Ryhmäläisten tiedontarpeista valtaosa liittyi omaan elämään, kuten rahaan, toimeentuloon, asumiseen, arjen askareisiin, terveysseikkoihin ja epäsosiaalisuuteen. Haasio huomauttaa, että ammatillisten ja tavoitteellisten työryhmien ohella myös ei-ammattillisessa keskusteluryhmässä voidaan nähdä ryhmäajattelun tunnusmerkkejä, kuten ryhmän ulkopuolisten stereotypisointi, ryhmän omat ajatusvahdit, toisinajattelijoiden painostus ja itsesensuuri. (Haasio 2015, 5, 275–277.)

Vaikka tutkimuksen kohderyhmänä on suhteellisen marginaalinen joukko, voitaneen olettaa, että tiedon hakeminen verkkoryhmistä on yleistä ja motiiveina korostuvat tiedon jakaminen ja vertaistuen saaminen. Unohtaa ei voi elämäntapaa ja tutkimuksessa nostettua toiseuden tunnetta, jotka yhdessä vaikuttavat tiedonhankintaprosessiin (Haasio 2015, 278).

4 KIRJASTON VIESTINTÄ JA TIEDOTTAMINEN

4.1 Merkitys ja tehtävä

Kirjaston yksi olennaisimmista tehtävistä on dokumenttien ja niiden sisältöjen välittäminen ja käyttöön saattaminen. Tämä ei toteudu, jollei tieto kirjaston kokoelmista ja palveluista saavuta kuntalaisia, joten niin viestinnän kuin sen välineiden hallitseminen kuuluvat kirjaston perustehtäviin. Kirjastossa viestintä voidaan jakaa kahteen: dokumenttien keräämiseen, järjestämiseen ja käyttöönottoon sekä omista palveluista ja tuotteista markkinoimiseen. (Juntunen & Saarti 2012, 131; Juntunen & Saarti 2014, 15,17.) Laajemmin viestintä nähdään kaksisuuntaisena sanomien siirtämisenä, johon kuuluvat vastavuoroisuus ja palaute (Yhdistystoimijat 2016). Sen osa-alueita ovat myös tiedottaminen, markkinointi ja maineenhallinta (Juntunen & Saarti 2012, 131).

Ilman viestintää ei tieto kirjaston palveluista ja mahdollisuuksista saavuta käyttäjiä saati potentiaalisia asiakkaita. Nykyään viestintää pidetään organisaatioiden välttämättömänä tehtävänä: jos kirjasto ei viesti itsestään, se jää niiden tahojen varjoon, joiden organisaatioviestintä on näkyvää ja toimivaa. Pahimmillaan toiminta ja palvelut jäävät käyttämättömiksi. (Juntunen & Saarti 2012, 132.) Ideaalitilanteessa kirjastot auttavat käyttäjiään löytämään tarvitsemansa dokumentit mahdollisimman sujuvasti, nopeasti ja tehokkaasti. Vastaavasti kirjastojen tulee tuoda esille aineistoaan. (Juntunen & Saarti 2014, 18.) Tätä on korostanut esimerkiksi intialainen matemaatikko ja kirjastotieteen professori Shiyali Ramamrita Ranganathan jo vuonna 1931, jolloin hän esitteli kirjaston toiminnallisuuden arvot kirjastotieteen viidessä laissa. Lakien idea on nostaa kirjastot dynaamisiksi tekijöiksi osaksi kaikkea kirjallista viestintäjärjestelmää. (Juntunen & Saarti 2014, 17–18.)

1. Kirjoja tulee käyttää.
2. Jokaiselle lukijalle on kirjansa.
3. Jokaiselle kirjalle on lukijansa.
4. Säästä lukijan aikaa.
5. Kirjasto on kasvava järjestelmä.

(Ranganathan 1931, 1, 74, 299, 336, 382.)

4.2 Viestintäsuunnitelma

Kirjaston viestintää hallitaan viestintäsuunnitelmalla. Se sisältää tiedot sisäisen ja ulkoisen viestinnän kanavista ja siitä, kuinka ne tukevat toisiaan johdonmukaisesti niin, että organisaatiosta välittyy yhtenäinen sanoma. Samoin viestintäsuunnitelmassa eritellään, kuka vastaa mistäkin viestinnän osa-alueesta ja kuinka viestintä tukee organisaation tehtävää ja johtamista. (Juntunen & Saarti 2012, 131.)

Viestintäsuunnitelman tavoitteita voivat olla esimerkiksi tunnettavuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen, asiakaskeksisyyden parantaminen ja tiedonkulun edistäminen (Korkeila 2014). Viestinnän tavoitteiden onnistumista on tärkeää seurata ja arvioida esimerkiksi kyselyin, palauttein tai asiakkaita haastatteleamalla tai heidän käyttäytymistään seuraamalla. Julkisorganisaation edustajana kirjaston viestinnällä on myös viranomaisvaatimuksia, jolloin esimerkiksi kriisiviestinnän tulee olla juridisesti oikein. Viestinnän lainopillisuudesta vastaaminen on viime kädessä kirjaston johdon tehtävä. (Juntunen & Saarti 2014, 22.)

4.2.1 Sisäinen viestintä

Sisäinen viestintä on organisaation sisällä tapahtuvaa tiedonkulkua. Sen tavoitteena on, että tieto muutoksista ja uusista käytännöistä menee mahdollisimman nopeasti työntekijöille. Toimiakseen sisäinen viestintä vaatii osallistumista jokaiselta työntekijältä. Tietoorganisaatiolle, kuten kirjastolle, on tyypillistä, että tieto liikkuu vertikaalisesti ja horisontaalisesti niin työntekijöiden, johdon, työryhmien kuin myös ulkoisten sidosryhmien kesken. Kun informaatiosta viestitään sisäisesti, on tärkeää, että kaikilla osapuolilla on ymmärrys siitä, mikä viesti on ollut, mitä se tarkoittaa ja mikä on sen merkitys organisaation tehtävän ja tavoitteiden kannalta. Sisäistä viestintää voidaan hoitaa monen kanavan kautta. Olennaista on, että tiedotusväylät ovat kaikkien työntekijöiden tiedossa. Mitä avoimempaa viestintä on, sitä paremmin se karsii mahdollisia huhuja ja väärinkäsityksiä ja sitä helpompaa on asioiden seuraaminen. Sisäisen viestinnän kanavia ovat esimerkiksi työryhmien kokoukset, infotilaisuudet, sähköpostilistat ja intranet. (Juntunen & Saarti 2012, 132–134.) Jos sisäinen viestintä ei toimi, näkyy se pahimmillaan myös ulospäin huonona asiakaspalveluna.

4.2.2 Ulkoinen viestintä

Ulkoinen viestintä antaa viestinnälle kasvot: se on tiedottamista, markkinoimista, vaikuttamista sekä verkostojen luomista ja ylläpitämistä (Jyväskylän yliopiston kirjaston viestintäsuunnitelma 2008). Ulkoinen viestintä on kohdennettu kirjaston asiakkaille, mahdollisille käyttäjille, päättäjille ja sidosryhmille. Viestinnän kanavissa on otettava huomioon se, kuinka asiakkaiden oletetaan tietoa hakevan. (Juntunen & Saarti 2012, 135.) Varsinkin digitalisaation aikana viestinnän kanavat ja tavat muuttuvat nopeasti.

Kirjaston virallisessa viestinnässä on ensisijaisen tiedottamisen paino yhä enemmän internetissä ja etenkin kotisivuissa. Verkkoviestinnässä ajantasaisuus on olennaista: vanhentuneet tiedot voivat luoda kielteistä mainetta. Samoin verkossa viestittäessä korostuvat selkeys ja lukemisen vaivattomuus. Olennaisimmat tiedot, kuten aukiolot ja yhteystiedot, tulisi löytää jo aloitussivulta. (Juntunen & Saarti 2014, 22–23.) Kotisivujen vähimmäistietoihin voidaan laskea myös kirjaston tehtävän selvittäminen, mahdollisuus käyttää kirjastotietokantaa, ajankohtaisuuksista ja tapahtumista tiedottaminen, kuvaukset palveluista, kokoelmista ja hankinnoista sekä palveluihin liittyvät oikeudet ja velvollisuudet. (Juntunen & Saarti 2012, 137.)

4.2.3 Palvelujen markkinointi

Tiedottamisen ja markkinoinnin ero ei aina ole selvä, mutta ne ovat hyvä pitää erillään. Voidaan ajatella, että tiedotettaessa pyritään antamaan tietoa esimerkiksi aukioloista, mutta sen sijaan markkinoinnilla tavoitellaan käyttäytymisen muutosta ja sitä, että käyttäjät kertovat kokemuksistaan muille puskaradionomaisesti (Kirjasto & markkinointi 2015). Päämääränä on siis asiakkaiden ja organisaation saattaminen yhteen (Helinsky 2012, 14). Viestintäsuunnitelmassa täytyykin eritellä termi markkinointi: mitä sillä omassa organisaatiossa tarkoitetaan, mitä sen tavoitteiksi asetetaan ja kuinka tunnettaavuutta voidaan saavuttaa (Juntunen & Saarti 2012, 136).

Kirjastossa markkinoinnin tehtävä on palvelujen tunnetuksi tekeminen niin asiakkaille ja kuin potentiaalisillekin asiakkaille eli ei-käyttäjille. Julkisen palvelun tarjoajana kokoelmien, asiantuntemuksen ja palvelujen markkinoiminen on kirjaston vastuutehtävä. Markkinointi takaa myös toimintamahdollisuuksia: parhaimmillaan se auttaa kirjastoa uudis-

tumaan, lisäämään käyttöä ja takaamaan resurssien, kuten kirjastoaineistojen, henkilökunnan ja tilojen, tehokkaan käytön. Taustalla on myös laajempi ajatus: kun yksilö saa elämäänsä lisää sisältöä kirjaston kautta, vahvistuu tämän osaaminen, mikä voi auttaa yhteiskuntaa kehittymään ja vaurastumaan. (Juntunen & Saarti 2012, 138; Juntunen & Saarti 2014, 26.)

Kirjastomaailmassa markkinointiajattelu ei kuitenkaan ole ongelmatonta. Siihen on liitetty ennakkoluuloja liittyen kaupallistumiseen ja taloudellisen voiton tuottamiseen, mitä kirjastokentällä on vierastettu. Kirjastossa on oletettu, että sen tarjoamat ilmaiset palvelut puhuvat puolestaan. (Juntunen & Saari 2014, 26.) Markkinointiin panostaminen on kuitenkin asiakastytyväisyyttä lisäävä tekijä. Kirjastojen ei silti tarvitse hylätä perinteisiä asiakasperusteisia ajattelutapojaan vaan ennemmin lisätä niiden rinnalle uusia tapoja asiakkaiden toiminnan edistämiseksi, jolloin kirjasto näyttäytyy myös asiakkaiden mielessä entistä tehokkaampana palvelupaikkana. (Singh 2005, 89.)

Ongelmana on pidetty sitä, että markkinointi saavuttaa jo olemassa olevat käyttäjät, mutta juuri ei-käyttäjät jäävät paitsioon. Tänä päivänä esimerkiksi sosiaalisen median kanavat tukevat fyysistä materiaalia, kuten esitteitä ja julisteita. Tässä lähestytään kohderyhmäajattelua eli asiakkaiden segmentointia tiettyihin ryhmiin esimerkiksi iän, ammatti- tai opiskelusuuntauksen tai jonkun muun ryhmittelyn mukaan. Oletettavasti esimerkiksi lapsiperheillä ja opiskelijoilla on kirjastosta erilaisia tarpeita ja toiveita. Taavila (2011, 16–17) ehdottaa, että myös ei-asiakkaat voisi kategorisoida alaryhmiin (esimerkiksi ei-lukevat, itse kirjansa hankkivat...), jolloin tiedottamista voisi kohdentaa entistä tarkemmin.

4.3 Tiedottaminen Loimaan kaupunginkirjastossa

Aineistosta, ajankohtaisuuksista ja tapahtumista tiedotetaan Loimaan kaupunginkirjastossa melko perinteisin kanavin. Kotisivuilla ovat tiedot aukioloista, toimipisteistä, aineistoista, infoa eri ryhmien huomioon ottamisesta sekä ohjeistukset asiakkaille. Sivuilla esitellään myös verkkokirjaston käyttö. (Loimaan kaupunki 2016a.) Sosiaalisesta mediasta kirjasto on mukana Facebookissa, jossa oli 388 tykkääjää 26.10.2016. Tapahtumat päivitetään myös Loimaan kaupungin sivujen Tapahtumakalenteriin. Satunnaisesti kirjastolla on esittelevä puffiteksti esimerkiksi tapahtumasta alueen paikallislehdessä Loimaan Lehdessä ja/tai muissa mahdollisissa lehdissä. Jatkuvasti käytössä on omien tilojen hyödyntäminen esimerkiksi aineistonäyttelyin. Myös ilmoitustaulun käyttäminen ja esitteiden

jakaminen asiakastiskillä ovat vakinaisia tapoja. Aiemmista kanavista kauppohen ilmoitustaulut ovat jääneet pois, mutta uudempana mukaan on tullut tiedottaminen kirjaston ulkovitriinissä. Toiminnasta markkinoidaan myös niin, että työntekijät käyvät esimerkiksi yhdistyksissä puhumassa, jolloin tietoa voidaan antaa kohderyhmittäin. Samaten markkinoinniksi lasketaan koulu- ja muut ryhmävierailut, jolloin korostuu kirjastonkäytönopetus.

Henkilökunta pitää tärkeänä, että käytössä olevat kanavat ovat ajankohtaisia ja niitä päivitetään säännöllisesti. Tiedottamisen ongelmana pidetään sitä, että julkaisut saavuttavat lähinnä nykyiset asiakkaat, jolloin ei-käyttäjät ja potentiaaliset asiakkaat eivät tietoa saa. Mediahuomiota lehdissä pidetään kattavana, sillä se saavuttaa myös heitä, jotka eivät muuten tietoa kohtaa. Tiedottamisen päämääränä onkin tavoittaa mahdollisimman laajasti kuntalaisia tietämään toiminnasta, käyttämään palveluja ja osallistumaan tapahtumiin. Tiedottamisesta ei seurata erillisin mittarein, mutta esimerkiksi tapahtumien kävijät kirjataan. Onnistumiseksi koetaan myös esimerkiksi se, jos koululuokan vierailun jälkeen samoja oppilaita käy kirjastossa jatkossa. Kirjaston tavoitteena on panostaa kouluryhmien vierailuihin, kun tähän asti käynnit ovat usein olleet kiinni opettajan aktiivisuudesta. Suunnitelmissa on ollut myös jalkautuminen kuntalaisten keskuuteen esimerkiksi messuvierailuin.

Kirjastolla ei ole erillistä viestintä- tai markkinointisuunnitelmaa. Tätä ei ole koettu tarpeelliseksi, koska tiedottamisen tavat koetaan vakiintuneiksi. Taustalla on myös resursipula. Viestintää on jaettu niin, että esimerkiksi tapahtuman järjestäjä vastaa itse sen tiedottamisesta. Lisäksi yhden kirjastonhoitajan vastuulla on kirjaston visuaalinen ilme, jolloin hänen toimenkuvassaan korostuu viestintä. Viime kädessä vastuu tiedottamisesta on kirjastotoimenjohtajalla.

Aiheet käsiteltiin haastattelussa 25.10.2016, jolloin Loimaan pääkirjaston henkilökunta kertoi kaupunginkirjaston tiedottamis- ja markkinointitavoista.

5 KIRJASTON KÄYTTÖ

5.1 Yleisten kirjastojen suosio

Suomea on perinteisesti pidetty kirjaston käytön kärkimaana niin asukaskohtaisen käytön kuin yhteiskunnallisen arvostuksenkin osalta. Kansainvälisessä vertailussa Suomi on ollut huipulla lähes kaikilla mittauksilla. Vaikka pohjoismaita vertailtaessa on kansalaisten kulttuurinen maku yleensä tasaista, on Suomi myös tässä selkeässä johtoasemassa: ainoastaan Tanska on edes lähellä Suomea lainausten asukaskohtaisessa määrässä. (Alanen 2011.)

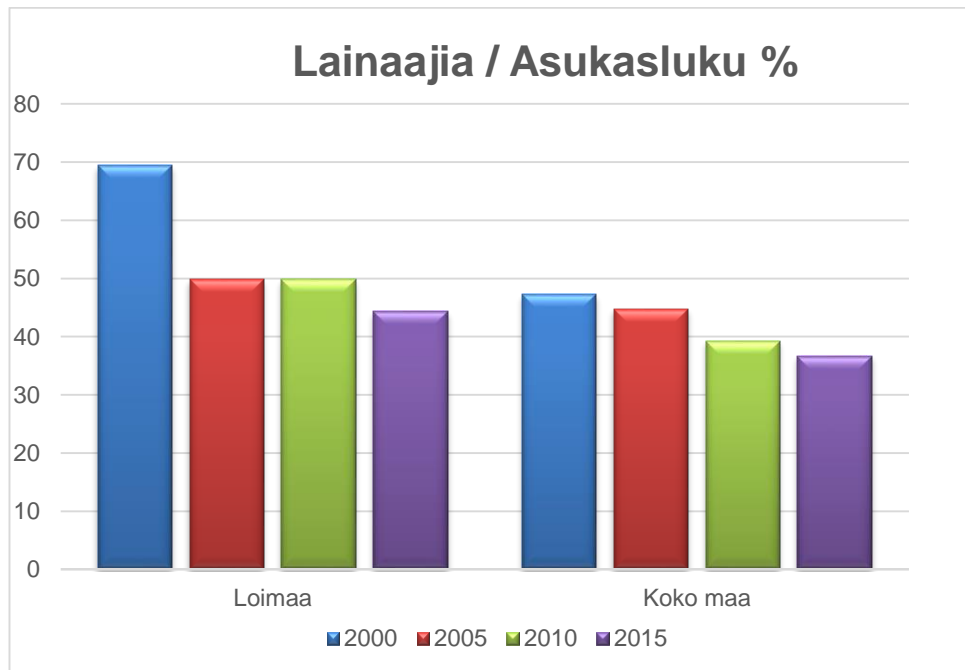
Suuntaus on kuitenkin ollut alavireinen. Kirjojen lainaaminen on vähentynyt vuodesta 2004 alkaen. Syiksi on esitetty muun muassa internetin yleistymistä, lukemisen vähentymistä, tyytymättömyyttä hankintapolitiikkaa kohtaan tai osaamattomuutta kirjaston käytössä. Toisaalta muiden kuin kirjojen lainaamisessa ei ole ollut aivan yhtä suurta notkahdusta. (Alanen 2011.) Vuosia 2004 ja 2015 vertailtaessa selviää, että tilastollista laskua koko maan osalta on niin kokonaislainauksessa kuin myös lainaajien, fyysisten käyntien ja verkkokäyntien määrässä. Suurimman poikkeuksen lainatilastoihin toi dvd- ja blue-ray-levyjen lainaus, joka oli lähes nelinkertaistunut. Myös kirjastojen määrä on alenemaan päin. Kun vuonna 2004 oli pää-, sivu- ja laitoskirjastoja sekä kirjastoautoja yhteensä 1 144, oli niitä vuonna 2015 enää 905. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2004 & 2015.) Kuntaliitokset lienevät yksi syy kirjastojen vähenemiseen, mutta toisaalta ne ovat myös kasvattaneet kirjastojen yksikkökokoja.

Luvut eivät kuitenkaan näytä vaikuttavan kirjaston arvostukseen. Esimerkiksi vuonna 2013 kirjasto valittiin tärkeimmäksi kulttuuripalveluksi. Suomen kulttuurirahaston TNS Gallupilla teettämän tutkimuksen mukaan 93 prosenttia suomalaisista piti tärkeänä tai melko tärkeänä sitä, että kirjasto on omalla paikkakunnalla. Kulttuuriharrastuksia verrattaessa kirjaston etuina nähtiin maksuttomuus ja lyhyet välimatkat. (Korhonen 2013.)

Vuoden asiakaspalvelijan tittelin kirjasto on saavuttanut yhtäjaksoisesti vuoteen 2016 vuodesta 2013, kun se tätä aiemmin oli monesti tullut valituksi kolmanneksi. Taloustutkimuksen tekemässä Kansallisessa asiakaspalvelututkimuksessa huomioon otettiin asiakaspalvelu yleensä, ensivaikutelma, odotus- ja asiointiajat, ystävällisyys, asiantuntemus, hinta-laatu-suhde, asian huomiointi, joustavuus, tilojen viihtyisyys ja halukkuus käyttää palvelua uudelleen. (Taloustutkimus 2016.)

5.2 Lainaajien osuus Loimaalla

Loimaan kaupunginkirjasto on tyypiltään yleinen kirjasto, joten kirjastossa käy kaikenlaisia asiakasryhmiä ja kuntalaisia. Kirjaston käyttö onkin Loimaalla melko aktiivista, sillä esimerkiksi vuosina 2000–2015 on lainaajien osuus ylittänyt koko maan keskiarvon (Kuvio 2) (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2000 & 2015).



Kuvio 2. Lainaajien osuus väestöstä Loimaalla ja koko maassa.

Kirjaston käyttöluvut ovat kuitenkin yleisesti laskusuunnassa niin Loimaalla kuin koko maassa. Esimerkiksi vuodesta 2000 vuoteen 2015 on lainaajien osuus väestöstä laskenut yli 10 prosenttiyksikköä (Findikaattori 2016).

6 TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ LOIMAAN KAUPUNGINKIRJASTO

6.1 Kehysorganisaatio

Yleisenä kirjastona Loimaan kaupunginkirjasto kuuluu Loimaan kaupungin alaisuuteen. Loimaa on noin 16 500 asukkaan maalaiskaupunki Varsinais-Suomessa Turun ja Tampereen välillä. Loimaa on seutukuntansa keskus, ja kaupungissa on vireää yritys-, maatalous- ja teollisuustoimintaa sekä monipuolisia harrastus- ja kouluttautumismahdollisuuksia. (Loimaan kaupunki 2016b.)

Väestörakenteellisesti Loimaa noudattaa koko maan linjaa eli väestön ikääntymistä. Näin ollen eläkeläisten määrä kasvaa, kun taas työikäisten vähenee. Myös lasten ja nuorten osuudet alenevat, eikä syntyvydessä ole tiedossa suuntausta ylöspäin. (Suomen kuntaliitto 2016.) Vuonna 2015 Loimaan väestöstä 58 prosenttia oli 15–64-vuotiaita (koko maa 63 prosenttia), yli 64-vuotiaita 27 prosenttia (21) ja alle 15-vuotiaita 15 prosenttia (16) (Tilastokeskus 2015).

6.2. Loimaan kaupunginkirjasto

Loimaan kaupunginkirjasto on tyypiltään yleinen kirjasto, ja se kuuluu Varsinais-Suomen maakuntakirjastoalueeseen. Loimaa on yksikielinen, suomenkielinen kunta.



Kuva 1. Loimaan kaupunginkirjaston pääkirjasto. (Loimaan kaupunginkirjasto.)

Kaupunginkirjasto muodostuu keskustassa sijaitsevasta pääkirjastosta sekä kolmesta lähikirjastosta, jotka sijaitsevat Alastarolla, Hirvikoskella ja Mellilässä. Organisaatiossa työskentelee yhteensä 12 työntekijää. (Kuvio 3.)

Pääkirjasto	Alastaron kirjasto	Hirvikosken kirjasto	Mellilän kirjasto
Kirjastotoimenjohtaja 2 kirjastonhoitajaa 3 kirjastovirkailijaa	2 kirjastovirkailijaa	3 kirjastovirkailijaa	1 kirjastovirkailija

Kuvio 3. Loimaan kaupunginkirjaston henkilöstörakenne vuonna 2016.

Kaupunginkirjastossa toteutuvat henkilöstön koulutusrakenne- ja kelpoisuusvaatimukset, joiden mukaan vähintään 70 prosentilla työntekijöistä tulee olla kirjastoammatillinen koulutus ja vähintään 45 prosentilla alan korkeakoulutus (Valtioneuvoston asetus kirjastoista 406/2013). Kirjastotoimenjohtaja huomauttaa, että Loimaan kaupunginkirjaston koulutusrakenne on positiivisesti vääristynyt, sillä korkeakoulutettujen osuus vuonna 2015 oli 55 prosenttia, jolloin on olemassa riski menettää hyviä työntekijöitä. Sen sijaan asukasmäärään verrattut henkilöstötyövuodet alittavat suositukset. Loimaalla luku oli 0,72, kun yleisten kirjastojen laatusuosituksena on vähintään 0,8-1 henkilötyövuotta / 1 000 asukasta (Yleisten kirjastojen laatusuositus 2010, 46).

Kaupunginkirjaston toimintakulut vuonna 2015 olivat 851 600 euroa. Suurimmat menoerät koituivat henkilöstökuluista (53 prosenttia), kirjastoaineistokuluista (17 prosenttia) ja tilakustannuksista (20 prosenttia). (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2015.)

Loimaan kaupunginkirjasto kuuluu Loisto-nimiseen kirjastokimppaan yhdessä Auran, Koski Tl:n, Marttilan, Oripään ja Pöytyän kirjastojen kanssa. Kirjastoilla on yhteinen verkkokirjasto, kirjastojärjestelmä, aineiston kuljetuspalvelu ja kirjastokortti. (Loisto-verkkopalvelu 2016.)

6.2.1 Kokoelma ja palvelut

Kokoelman pääpaino on perinteisessä kirja-aineistossa. Koko kokoelmasta (n. 154 700) oli vuonna 2015 kirjojen osuus noin 86 prosenttia. Osuus on sama kuin koko maassa. Sen sijaan asukaslukuun verrattaessa Loimaalla on verrattain iso kokoelma, 9,32, kun koko maan vastaava luku oli 6,71. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2015). Elektronista aineistoa ei vielä ole tarjolla, mutta siihen panostaminen on kirjaston suunnitelmissa.

Henkilökunta huomauttaa, että kokoelmassa pyritään ottamaan huomioon paikallisuus, elinkeinoelämä, oppilaitokset, maaseutumaisuus ja väestönrakenne, esimerkiksi seniorikäyttäjien suuri määrä. Jatkossa myös ulkomaalaistaustaisten kasvava määrä otetaan huomioon. Painotukset näkyvät toimipisteittäin, sillä kukin kirjasto tekee omat hankintansa. Näin esimerkiksi pääkirjastossa korostuvat kurssikirjojen monipuolisuus, erikoisaineiston määrä ja vieraskielinen aineisto, Hirvikoskella taas painotus on harrastekirjallisuudessa ja Alastarolla av-aineistossa.

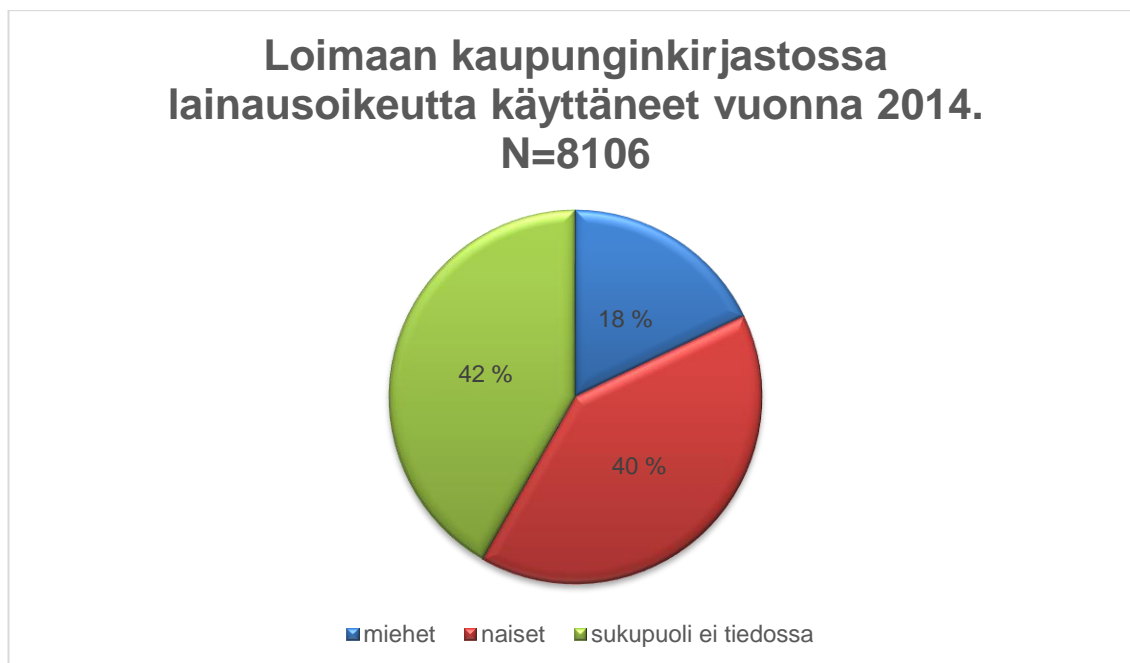
Kaupunginkirjaston aineistoon kuuluu perinteisen kauno- ja tietokirjallisuuden lisäksi elokuvia, musiikkia, lehtiä, musiikkiäänitteitä, nuotteja, lauta- ja konsolipelejä, kotiseutukokoelma, asiakastietokoneet, Loisto-kimpan kanssa yhteinen verkkokirjasto sekä Kirjastot.fi:n ylläpitämä valtakunnallinen eKirjasto. Kirjastosta voi lainata myös energiankulutus- ja infrapunälämpömittareita. Lisäksi palveluihin kuuluvat kotipalvelu, satuhetket, kirjastonkäytön- ja tietotekniikanopetus ja tilojen tarjoaminen esimerkiksi työskentelyyn, kokouksiin tai näyttelyjen pitämiseen. (Loimaan kaupunki 2016a.)

6.2.2 Asiakasryhmät ja lainaaminen

Lainaustilastollisesti Loimaan kaupunginkirjastossa korostuvat eläkeläiset, kuten heidän osuutensa on iso myös väestörakenteellisesti. Opiskelijoiden määrä sen sijaan on Loimaalla vähentynyt, kun ammattikorkeakoulutasoinen opetus loppui Loimaalla vuonna 2012.

Sen sijaan sukupuolten mukaista tilastointia vaikeuttavat kirjastojärjestelmien muutokset. Esimerkiksi vuosina 1994–2000 käytössä olleessa Primas-järjestelmässä ei sukupuolta voitu eritellä. Vuonna 2015 Axiellin Origo vaihdettiin Auroraan, eikä tutkimuksen tekovaiheessa syksyllä 2016 Origosta enää saatu numeraalista tietoa. Olemassa olevat

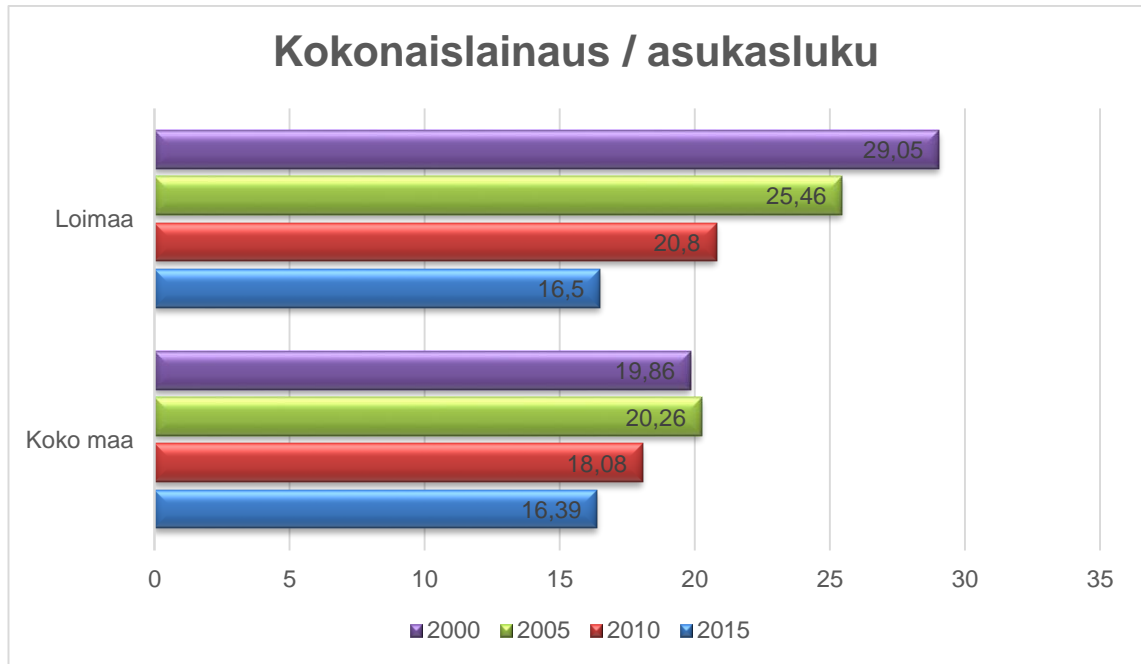
luvut antavat kuitenkin olettaa, että naiset ovat miehiä aktiivisempi käyttäjäryhmä (Kuvio 4). Vuonna 2014 lainausoikeutta käyttäneistä ei sukupuoli ollut tiedossa 42 prosentilla. Voidaan kuitenkin olettaa, että myös heidän sukupuolinen jakautuminen menee samassa suhteessa kuin tilastoitujen miesten ja naisten osuudet.



Kuvio 4. Lainausoikeutta Loimaan kaupunginkirjastossa käyttäneet vuonna 2014.

Työntekijät huomauttavat, että tilastoja saattaa vääristää se, että usein naiset lainaavat omalla kirjastokortillaan koko perheen lainat. Etenkin pienten lasten äidit lainaavat paljon. Toisaalta myös osa miesten kirjaston käytöstä jää tilastojen taakse. Esimerkiksi lehtisalien ja työtilojen käyttäjinä miehet ovat aktiivisia, vaikka he eivät lainaisi mitään. Näin he lisäävät kävijämääriä, mutta eivät lainaustilastoja. Työntekijät jatkavat, että toisaalta osa miesasiakkaista on erittäin aktiivisia myös lainauspuolella. Tyypillisesti miehet lainaavat Loimaalla paljon dekkareita, tietokirjallisuutta ja elokuvia.

Kokonaislainaus on Loimaalla laskenut, samoin kuin koko maassa (Kuvio 5).



Kuvio 5. Kokonaislainaus asukaslukua kohden Loimaalla ja koko maassa.

Työntekijät uskovat, että taustalla on yleinen ajanpuute. Myös Hirvikoskella aivan lähellä kirjastoa sijainneen alakoulun muutto kauemmas on selkeästi vähentänyt käyntejä ja lainausta Hirvikosken lähikirjastossa, mikä osoittaa sen, että kirjaston sijainnilla on olennainen merkitys.

7 TUTKIMUSMENETELMÄT

7.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tämä opinnäytetyö on tehty toimeksiantona Loimaan kaupunginkirjastolle, sillä suoritin molemmat työharjoitteluni (3 kuukautta ja 2 kuukautta) kyseisen organisaation pääkirjastossa. Olen myös asunut lähes koko ikäni Loimaalla, joten tuntui mielekkäältä tutkia ja edistää oman kotipaikkakunnan kirjastopalveluja.

Ensimmäisissä keskusteluissa henkilökunta antoi vapauden lähteä pohtimaan työn ai-
hetta. Toimittajataustan takia heräsi kiinnostus teemahaastatteluun ja tätä kautta käyttä-
jälähtöiseen tutkimukseen. Työn aihe alkoi rajautua ei-käyttäjätutkimukseksi, jollaista
Loimaan kaupunginkirjastossa ei aiemmin ole tehty. Yhdessä pääkirjaston henkilökun-
nan kanssa päädyttiin aiheita vielä tarkentamaan niin, että pääkohderyhminä ovat nuoret
(20–30-vuotiaat) ja vanhemmat (50–60-vuotiaat) työikäiset miehet. Kohteiksi valikoitui-
vat nämä ryhmät, koska asiakkaina ne edustavat vähemmistöä niin valtakunnallisesti
kuin tutkimuspaikkakunnallakin. Esimerkiksi vuonna 2002 naisista kirjastoa käytti 67 pro-
senttia, kun miesten vastaava luku oli 55 (Serola & Vakkari 2011, 13). Myös Loimaalla
miehet ovat vähemmistössä etenkin lainaustilastoissa. Ennakko-oletuksena oli, että suu-
rimpia syitä miesten kirjaston käyttämättömyyteen ovat ajanpuute, lukemisen vähyys ja
tietämättömyys kirjaston palveluista ja aineistosta.

Aiheen valikoitumisen ja rajaamisen jälkeen alkoi haastateltavien hakeminen. Molempiin
ikäryhmiin haettiin neljä haastateltavaa. Heidän etsimisessään lähdettiin liikkeelle iästä
ja oletuksesta, että he eivät ole kirjaston käyttäjiä. Olen käyttänyt hyödyksi myös omaa
tuttavaverkostoani sekä työharjoitteluja Loimaan pääkirjastossa, sillä viidessä kuukau-
dessa sain jo jonkinlaista osviittaa siitä, keitä kirjastossa käy ja keitä ei. Lyhyessä esi-
haastattelussa miehiltä tiedusteltiin, koska he ovat viimeksi käyttäneet kirjastoa ja pitä-
vätkö he itseään ylipäättään kyseisen palvelun käyttäjinä. Kaikki kahdeksan haastattelua
tehtiin lokakuussa haastattelurunkoa noudattaen (Liite 1). Ennen varsinaisia haastatte-
lujä runko testattiin ja todettiin toimivaksi harjoitteluhaastattelulla. Miesten luvalla haas-
tattelut on nauhoitettu ja litteroitu soveltuvien osien. Miehille luvattiin anonymiteetti, joten
esimerkiksi heidän nimiään ei kysely.

7.2 Teemahaastattelu

Tutkimusmenetelmänä on käytetty teemahaastattelua eli lomake- ja avoimen haastattelun välimuotoa. Teemahaastattelu on yleinen yhteiskuntatieteissä, sillä se sopii kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtiin, vaikka se on käyttökelpoinen myös kvantitatiivisessa tutkimuksessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 208.)

Teemahaastattelu on tässä tutkimuksessa nähty parhaaksi vaihtoehdoksi, sillä se mahdollistaa haastateltavan kokonaisvaltaisen kuuntelemisen. Lisäksi teemahaastattelu sopii aiheisiin, jotka ovat haastateltaville vieraita, koska tällöin on tärkeää voida esittää tarkennuksia ja muotoilla kysymykset vapaammin kuin strukturoidussa kyselylomakkeessa. Näin voi tarpeen vaatiessa selvittää niin kysymyksiä kuin vastauksiakin ja pyytää esimerkiksi perusteluja tai kuvaavia esimerkkejä, mikä avaa vastausta entisestään. Samoin teemahaastattelulla voi selvittää vastausten motiiveja. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34–35.)

Teemahaastattelu ei ole täysin ongelmaton tutkimusmenetelmä. Ensinnäkin se vie aikaa: sopivien haastateltavien etsiminen, varsinaisten haastattelujen toteuttaminen ja niiden litterointi eli purkaminen ovat ajallisesti kuluttavia. Myös kustannuksiin (nauhurit, puhelin- ja matkakulut) tulee varautua. Vastausten vertailemista taas voi vaikeuttaa se, että koska haastattelulomake on strukturoitu osittain eli lähinnä teemat on määritelty, voivat kysymysten paino ja merkitykset vaihdella tilanteiden ja haastateltavien mukaan. Puolistandardoidulle haastattelulle onkin ominaista, että haastattelussa noudatetaan vain yhtä valittua näkökulmaa. Perspektiivinä voi olla se, että haastateltaville esitettävien kysymysten muoto on sama mutta järjestys erilainen; kysymykset ovat kaikille samat mutta vastaukset voi esittää omin sanoin tai että kysymykset ovat ennalta määrättyjä mutta niiden sanamuodot vaihtelevat. Keskustelunomaisessa haastattelussa ovat myös riskinä virhelähteet: tuloksia voi heikentää se, että haastateltavilla on taipumus antaa vastauksia, joita he toivovat haastateltavan kuulevan tai jotka ovat sosiaalisesti hyväksytyjä. Samoin haastatteluista voi kertyä paljon epärelevanttia materiaalia. (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 35–36, 47.)

7.3 Teemoittelu

Teemahaastattelujen purkamisessa käytettiin teemoittelua, laadullisen analyysin perusmenetelmää, jossa tavoitteena on hahmottaa tutkimusaineistosta keskeisiä aihepiirejä eli teemoja (Jyväskylän yliopisto 2016). Tällöin aineistosta pyritään löytämään näkemyksiä kuvaamaan tietynlaista teemaa. Teemoittelu sopii etenkin teemahaastattelujen purkamiseen, sillä jo haastattelun teemat voivat antaa jäsennyksen aineiston käsittelyyn, jolloin aineiston erittely helpottuu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Myös tämän työn teemoittelussa on hyödynnetty haastattelurungon aiheita.

Aineiston purkaminen tallenteista tekstiksi on osa lukemis- ja analyysivaihetta, sillä jo tässä vaiheessa on tutkijan yritettävä löytää vastauksista relevantti sisältö. Käytännössä tutkija päättää, mikä haastateltavan puheista liittyy teemaan, mikä tieto tallennetaan ja mikä jää pois. Purkamisen jälkeen aineisto luetaan huolellisesti, jotta saadaan ymmärrystä itse analyysin tekoon. Tavoitteena on erittely, luokittelu, kokonaiskuvan luominen ja tutkittavan ilmiön esittäminen uudessa perspektiivissä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 142–143.) Tutkimusraportissa voidaan esittää näytepaloina sitaatteja, jotka toimivat myös todisteina haastatteluaineistosta. Sitaatit eivät kuitenkaan saa olla itseisarvo, vaan niiden käytössä tulee olla kriittinen sen mukaan, mikä on kunkin sitaatin tehtävä ja onko se varmasti tarpeellinen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

8 TULOKSET

8.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastateltavat koostuvat kahdesta ryhmästä: 20–30- ja 50–60-vuotiaista miehistä. Ryhmiä kutsutaan jatkossa nuoriksi ja keski-ikäisiksi. Koska haastateltavat ovat eri-ikäisiä, on heidän tunnusmerkkinään ikä. Taustatietoina heiltä kysyttiin ikä, koulutustausta ja tämänhetkinen asema työelämässä (Kuvio 6).

Haastateltavan ikä	Koulutustausta	Sosioekonominen asema
22-vuotias	Ammattikoulu	Osa-aikatyö
23-vuotias	Ammattikoulu	Työtön
24-vuotias	Ammattikoulu ja lukio	Työtön
29-vuotias	Lukio	Työtön
51-vuotias	Ammattikorkeakoulu	Työtön
55-vuotias	Kansakoulu, ammatillisia kurssituksia	Työtön
56-vuotias	Ammattikoulu	Työntekijä
60-vuotias	Kansalaiskoulu, ammatillisia kurssituksia	Pienyrittäjä

Kuvio 6. Haastateltavien taustatiedot.

Nuoret

Kaikki olivat opiskelleet korkeintaan toisen asteen tutkinnon eli ammattikoulun tai lukion. Heistä vain yksi oli työelämässä, kun muut olivat työttömiä. Heistä kuitenkin kaksi osallistui haastatteluhetkellä kuntouttavaan työtoimintaan. 29-vuotias taas oli vielä viime vuonna toiminut maatalousyrittäjänä.

Keski-ikäiset

Ryhmästä työttömiä oli kaksi, joista toisella oli käynnissä työnhaku. Kaikilla oli kuitenkin takana pitkä työura rakennus- tai teollisuusalalla, mutta työsuhteet olivat syystä tai toisesta päättyneet. Koulutustausta vaihteli kansakoulusta korkeakoulutukseen.

8.2 Ajankäyttö

Nuoret

Nuorille vapaa-aika oli pääasiassa ”melko tärkeää”, mutta 29-vuotiaalle ”erittäin tärkeää”. Vapaa-ajan määrään he olivat pääosin tyytyväisiä, mikä liittyy vahvasti siihen, että heistä kukaan ei ollut täyspäiväisesti työelämässä. Vapaa-aikansa nuoret käyttivät harrastuneisuuden parissa, mikä tarkoitti liikuntaa ja urheilun seuraamista, musiikin kuuntelemista ja soittamista, television katselua, tietokoneella pelaamista ja yleisesti internetissä olemista.

Keski-ikäiset

Keski-ikäisillä vapaa-ajan merkitys korostui, ja he kuvailivat sitä pääosin erittäin tärkeäksi. He myös kokivat siinä olleen vuosien aikana melko isoja määrällisiä muutoksia: vapaa-aikaa oli ollut erityisen vähän silloin, kun lapset olivat olleet pieniä tai kun työelämä oli ollut aktiivisempaa. Tänä päivänä heidän vapaa-aikansa kului harrastaessa, johon kuuluivat metsätyöt, raviurheilun seuraaminen, treidaus eli valuuttakauppa, nikkarointi, moottoriajoneuvojen kunnostaminen ja yleiset omakotitalon tuottamat työt. Poikkeuksen vastauksiin toi 60-vuotias yrittäjä, joka koki olevansa liian kiireinen harrastamaan. Hänen vapaa-aikansa kului lähinnä kotona rentoutumalla. Yleisesti välittyi, että mitä vanhempi vastaaja oli, sitä enemmän hän korosti vapaa-ajan tärkeyttä.

M60: Nykyään vapaa-ajan vaikutus on suurempi, ja sitä ajattelee enemmän. Riittävä elämä työvuosia takana, niin alkaa kaivata muutaki.

8.3 Kirjaston käyttö

Nuoret

Nuorten viimeisimmästä omaehtoisesta kirjastokäynnistä oli kulunut 5–15 vuotta. Yksi heistä oli käynyt kirjastossa vuoden sisällä kuntouttavasta työtoiminnasta, mutta vierailu ei ollut häntä suuremmin innostanut. Hän ”lähinnä katseli ympärilleen”. Muutoin nuorille oli yhteistä se, että kukin kertoi olleensa peruskouluikäisenä, etenkin ala-asteella, ahkera kirjastossa kävijä. He kertoivat hakeneensa kirjastosta esimerkiksi Aku Ankkoja ja Harry Pottereita. He olivat käyneet kirjastossa myös tietokoneella ja viettivät aikaa internetissä.

*M22: Kyl silloin 10–12-vuotiaana tuli käytettyä vähän enemmän kirjastoa. Oli sel-
laista murrosaikaa vanhemmassa ajassa ja nykyajassa. Silloin saattoi kirjastosta
saada asioita, joita ei saanut mistään muualta. Nuorena, jos kiinnostui jostain asi-
asta, kävi vuokramassa ja luki sen. Oli silloinkin netti, mutta ei sitä käytetty niin kuin
nykyään käytetään.*

Nuoret eivät osanneet sanoa mitään selkeää syytä kirjastossa käymisen hiipumiselle. Moni kuitenkin mielsi sen liittyneen lukemisen vähenemiseen. Myös internetin yleistymi-
nen kotitalouksiin ja oman tietokoneen saaminen oli yksi tekijöistä, ettei kirjastoon enää ollut asiaa tai tarvetta. Kokemuksiaan kirjastosta he kuvailivat neutraaliksi tai myön-
teiseksi.

Keski-ikäiset

Keski-ikäisten viimeisin omaehtoinen kirjastokäynti ulottui vuoden takaisesta lapsuuteen. Kaikki kertoivat olleensa lapsena kovia lukijoita, ja kirjastosta oli haettu Viisikoita, Tarza-
neja ja Huckleberry Finnejä. 55- ja 60-vuotiaat olivat jatkaneet aktiivista kirjastossa asi-
oimista kolmikymppisiksi lukemisharrastuksen vuoksi. 55-vuotias oli käynyt kirjastossa
paljon myös lastensa kanssa 1990-luvulla. Samainen henkilö kertoi edelleen hyödyntä-
vänsä puolisonsa lainaamisia satunnaisesti, vaikka hänelle itselleen ei tulisi mieleen poi-
keta kirjastossa. Puolison vihjeestä tämä oli kuitenkin asioinut kirjastossa vuosien tauon
jälkeen kuultuaan, että siellä on vanhoja Tekniikan Maailmoja. Käynti oli jäänyt mieleen,
sillä hän ei uskonut vanhoja lehtiä saavan muualta.

Kokemuksiaan keski-ikäiset kuvailivat miellyttäväksi ja myönteisiksi, mutta 51-vuotias
suhtautui kirjastoon varsin kriittisesti. Hän uskoi, että kirjaston käyttöä laajemminkin vä-

hentää tietty rajoittuneisuus, jolla hän tarkoitti laina-aikaa ja lainojen uusimista, jos haluaa välttää muistutusmaksut. Hän piti myös tärkeänä sitä, että haluamansa tiedon saa käsiinsä heti, kuten internetissä tapahtuu.

M51: Jos on jonossa, joutuu tietoa panttaamaan tai jonottamaan. Ihan ymmärrettävää, eihän niitä voi kaikkia niin kauheesti olla, mut sit koen sen hankalaksi siinä mielessä, että jos tarviin sen tiedon huomenna, en jonota viikkoa, että sen saan. Nykymaailma on siinä mielessä hektinen. Kahden viikon päästä sillä tiedolla ei välttämättä ole mitään virkaa. Tai sellaista virkaa, mitä olisi huomenna.

Muiksi syiksi kirjaston ei-käytölle ilmenivät vähäinen lukeminen ja se, että ”on muka niin paljon muuta tekemistä”. Ajanpuute sai yhden maininnan.

Kaikki

Yhteistä kaikille oli se, että heillä oli joskus ollut kirjastokortti Loimaan kaupunginkirjastoon tai silloisten itsenäisten kuntien kirjastoon. He kuitenkin uskoivat kortin olevan käytökelvoton, koska kortti oli kadonnut tai he epäilivät asiakasnumeron vanhentuneen. Miehet myös pohtivat, onko kirjaston tiloissa tapahtuva äänestäminen kirjaston käyttämistä.

8.4 Kirjaston saavutettavuus

Nuoret

Nuorille lähin kirjasto kotoa sijaitsi 200 metrin–2 kilometrin päässä. Matka ei ollut kenellekään esteenä kirjastossa käymiselle. Nuorten mielestä kirjaston ja/tai kaupungin kotisivut on ihanteellisin paikka, josta tiedot kirjaston toiminnasta tulee löytyä. Nuorten mukaan kirjasto tuntuu periaatteessa paikalta, jossa voi vain käväistä – joskaan he eivät niin olleet tehneet. 29-vuotias pitikin internetiä vaivattomampana keinona tiedon hakeamiseen.

M29: Kaikki informaatio on helpommin saatavissa kotisohvalta.

Keski-ikäiset

Kotia lähimpänä oleva kirjasto sijaitsi 1–10 kilometrin päässä, eikä matka ollut heillekään esteenä. Myös vanhemmasta ikäluokasta kukin esitti, että internet on paras paikka hakea tietoa kirjastosta. Yksi heistä tosin mainitsi kirjaston oven mutta lisäsi, että internet

lienee paikka, josta kaikenlainen tieto löytyy. Keski-ikäisistäkään kukaan ei pitänyt mahdollisena vain pistäytyä kirjastossa, vaikka he eivät olleet tehneet niin vuosiin. 60-vuotias uskoi, että etenkin miehiltä se vaatisi enemmän suunnitelmallisuutta.

8.5 Mielikuvat

Nuoret

Nuorten mielikuvissa kirjastosta tulivat mieleen seuraavat asiat: sivistys, tieto on valtaa, kirjahyllyt, tylsyys, vanhanaikainen tapa hankkia tietoa ja hiljaisuus. Henkilökunnasta tai asiakaspalvelusta he eivät osanneet sanoa mitään erityistä, koska kirjasto ei ollut heille erityisen tuttu paikka. Naurahdellen mainituksi tosin tuli nutturapäinen nainen. Heidän mielestään on kuitenkin tärkeää, että kirjasto on olemassa. He myös uskoivat, että aineisto on monipuolista ja laajaa ja että kirjastosta voisi löytyä heitä kiinnostavaa materiaalia. 22-vuotias urheilusta kiinnostunut uskoi kirjastossa olevan runsaasti syvällisempää asiatietoa hänen mielenkiinnon kohteistaan. Nuoret mielsivät, että kirjastossa asioivat etenkin opiskelijat, työttömät, eläkeläiset, vanhemmat kansalaiset, toimittajat ja yleisesti tiedonhaluiset.

Keski-ikäiset

Keski-ikäiset liittivät kirjastoon ajatukset erilaisista osastoista, arvokkuudesta ja hiljaisesta paikasta, jossa on hyvä lukea.

M55: Kun sinne menee, on ulkomaailmasta pois.

Työntekijöistä heidän eivät osanneet sanoa mitään erityistä mutta uskoivat asiakaspalvelun olevan tavanomaista, normaalia kanssakäymistä, jota verrattiin kauppoihin ja liikkeisiin. Sen sijaan heidän mielikuvansa aineistosta vaihtelivat nuoria enemmän. Kolme uskoi aineiston olevan laajaa ja mahdollisesti heitäkin kiinnostavaa. 60-vuotias totesi, että kun kirjastossa on aiemmin ollut lähinnä kirja-aineistoa, on siellä nykyään myös musiikkia, elokuvia ja harrastekirjallisuutta. Kriittisin oli 51-vuotias, joka mielsi kirjaston koelmat vanhanaikaisiksi.

M51: Varmasti aika laidasta laitaan. En tiedä, kuinka paljon päivittyy asiatiedon osalta tai kuinka modernia tietoa on saatavilla. Totta kai sähköiset muodot tulleet lisäksi ja kuva-aineistot. Sähköistäkin varmaan ladattavissa määrääjäksi. Sillä tavalla lisää. Itse asiassa perinteinen kirja, en tiedä, kuinka moni on siitä kiinnostunut.

Jos ajatellaan, että on tietty määrä kirjoja ja tietty määrä asukkaita, niin jossain vaiheessa käy niin, että kirjat ja asukkaat eivät enää kohtaa, koska ne ovat käyneet läpi toisensa. Vaikka kaikki ei kiinnosta kaikkea, se materiaali täytyy uusia jossain vaiheessa.

Samoin 51-vuotias esitti uskomuksen, että yleisistä kirjastoista ei saa juuri lainkaan kursikirjallisuutta eri tasojen opintoihin tai että niteitä on niin vähän, ettei niiden lainamahdollisuutta kannata edes selvittää. Kirjastoa he kuitenkin pitivät tarpeellisena eikä sen olemassaoloa kyseenalaistettu. Kirjaston käyttäjiksi he liittivät opiskelijat, eläkeläiset, työttömät ja yleisesti he, keillä on aikaa ja ketkä lukevat paljon

8.6 Aineisto ja palvelut

Nuoret

Kun nuorilta kysyttiin, mitä materiaalia he tietävät Loimaan kaupunginkirjastosta saavan, toistuivat vastauksissa kirjat, lehdet, cd-levyt ja elokuvat. 24-vuotias tiesi, että joissain kirjastoissa on pelejä, mutta hän ei uskonut näin olevan Loimaalla. Myös skannaus-, kopiointi- ja tulostusmahdollisuus oli nuorille tuttu. Sen sijaan kolme vastaajaa neljästä ei osannut liittää Loimaan kaupunginkirjastoon lp-levyjä, nuotteja, lauta- tai konsolipelejä, infrapuna- tai energiankulutusmittareita tai mahdollisuutta kotipalveluun tai kirjastonkäytön- tai tietotekniikanopetukseen. Myös tapahtumat herätti heissä ihmetystä. Satunnaisia ei-vastauksia saivat myös wifi-yhteys, satuhetket ja kotiseutukokoelma. Eriksseen he mainitsivat hämmentyneensä juuri mittareista, peleistä ja opetustuokioista, mutta nekään eivät saaneet heitä innostumaan, vaikka esimerkiksi nuottien ja musiikkiäänitteiden lainamahdollisuus oli 29-vuotiaalle musiikkiharrastajalle uusi asia. He eivät myöskään osanneet esittää toiveita esimerkiksi erikoislainoista tai palveluista yleensä. 29-vuotias tosin totesi olevan kiinnostunut e-aineistosta, etenkin lehdistä, sillä hän piti kauppojen valikoimaa kalliina.

Keski-ikäiset

Myös keski-ikäiset yhdistivät kirjastoon perinteiset aineistot. Kolmelle yllätyksenä tulivat nuotit, lauta- ja konsolipelit, energiankulutus- ja infrapunamittarit, tapahtumat, tietotekniikan- ja kirjastonopetus ja kotipalvelu. Kaksi ei tiennyt kotiseutukokoelmaa, mahdollisuutta työskentelytilaan, lp-levyjä tai mikrofiliemienlukulaitetta. Satunnaisia ei-vastauksia

saivat cd-levyt, asiakastietokoneet ja satuhetket. Yleisesti keski-ikäiset olivat myönteisesti yllättyneitä. He olivat kiinnostuneita myös mahdollisista erikoislainoista, kuten vhs-nauhojen digitoimisesta. Muut kuin kirjoihin liittyvät lainat tosin herättivät 51-vuotiaassa pohdintaa. Hän kysyi, voiko toimintaa enää kutsua kirjastoksi, jos siellä on paljon muuta kuin lukemisaineistoa. Hän uskoi erikoislainojen liittyvän siihen, että kirjastot tavoittelevat korkeampaa käyttöastetta. Miehistä kaksi oli kiinnostuneita myös mahdollisesta e-aineistosta, mutta omasanaisesti kukaan ei osannut esittää toiveita.

8.7 Lukutottumukset ja tiedonhankinta

Nuoret

Nuorten lukeminen keskittyi lähes poikkeuksetta verkkoon. 29-vuotias arvioi lukevansa päivässä tunnin painettua tekstiä, mutta sen lisäksi viisi tuntia internetmateriaalia, kuten fiktiokirjallisuutta, Wikipediaa ja musiikkiaiheista aineistoa, ja hän myös opiskeli verkossa kieliä. 23-vuotias kertoi lukevansa ainoastaan Aku Ankan taskukirjoja, joskin päivittäin. Kirjojen tai lehtien lukeminen ei kuulunut muiden kiinnostuksen kohteisiin, vaan he keskittyivät uutisiin ja esimerkiksi urheiluaiheisiin nimenomaan internetissä, kuten uutissivuilla tai Twitterissä. Myös Teksti-tv sai maininnan. Tietynlainen arvostus perinteistä kirjaa kohtaan ei kuitenkaan ollut täysin kadonnut, sillä kirja sai maininnan hyvänä joululahjana. 22-vuotias lisäsi, että jos hän lukisi kirjoja, häntä kiinnostaisivat dekkarit, elämäkerrat ja faktapohjaiset tai tositapahtumiin perustuvat teokset. Mikäli nuoret hankkisivat itselleen kirjan, lehden tai muun materiaalin, he ostaisivat sen, koska se haluttaisiin omaksi. Lehtiä he eivät tilanneet. Yhteistä heille oli se, että kaikki olivat lukeneet paljon nuorempana, jolla he viittasivat lähinnä alakoulu-aikaan. Lukeminen oli jäänyt internetin yleistyessä.

M29: Kun ei ollut koulussa, huomasin, että tuli luettua paljon vähemmän ylipäätään, ei koulu- eikä muitakaan kirjoja. Ja mitä nopeammaksi internet on tullut, sitä vähemmän on tullut luettua kirjoja. Internet on ollut äärimmäisen iso tekijä.

Myös nuorten tiedonhankinta keskittyi internetiin, josta erityismaininnan saivat sosiaalinen media ja Google. Heidän oli vaikea edes hahmottaa aikaa ennen internetiä, joka on heille nykyään osa arkea. Muiksi tiedonhankinnan kanaviksi listattiin läheiset, kuten äiti ja kaverit, sekä numerotiedustelupalvelu.

Keski-ikäiset

Myös keski-ikäiset kertoivat olleensa nuorempana aktiivisia lukemaan. Varsinkin 55- ja 60-vuotiaat olivat lukeneet monipuolisesti niin kauno- kuin tietokirjallisuutta. Nykyään miesten lukeminen painottui sanoma- ja aikakauslehtiin, joita kaikki tilasivat kotiin tai oman yrityksen liiketilaan, joskin lehtitilauksia oli vuosien aikana vähennetty. Kolme kertoi lukevansa lehtiä myös verkossa, varsinkin, jos lehdillä on tarjota ilmaista lukuaikaa. Verkkopalveluista ei kuitenkaan oltu valmiita maksamaan. Lukemista he ostivat satunnaisesti. Se, että kirjoista tai lehdistä oltiin valmiita kustantamaan, perusteltiin halulla omistaa. Tämä koski etenkin oppikirjoja sekä teoksia, jolla on käyttö-, keräily- tai historiallista arvoa. Myös mukavuudenhalulla oli osuutta asiaan.

M56: Aamulla on hyvää aika lukea ennen kuin töihin lähtee. Eikä sit työpäivän jälkeen viitti lähtee mihinkään kirjastoon.

Kukaan ei osoittanut mielenkiintoa painettua romaania kohtaan muuten kuin hyvänä lahjaideana. 51-vuotias piti kirjaa vanhanaikaisena ja turhanpäiväisenä faktakirjallisuuteen verrattuna.

Arjen tiedonhankinnassa miehet kääntyivät ensisijaisesti verkkoon, joista he mainitsivat Yahoo-hakupalvelun ja Wikipedian. Erityisesti he kehuivat keskustelupalstoja, josta he kokivat saavansa vertaistukea ja tietoa harrastuksista, kuten moottoriajoneuvoista. Muiksi oiviksi tiedonhankinnan väyliksi he luettelivat ystäväpiirin, viralliset tahot, kuten metsänhoitoyhdistyksen, ja uutismediat. Kukin mainitsi, että ennen internetiä oli nimenomaan kirjasto keskeinen ja osin myös ainut tiedonhankinnan paikka. Toisaalta 51-vuotias analysoi verkkomaailmaa laajemminkin. Hän kehotti olemaan kriittinen internetin aiheistojen suhteen. Hän pohti internetin yleistymisen vaikuttaneen myös sosiaalisuuteen, jossa kirjastollakin on tehtävänsä.

M50: Sähköisen heikko puoli on se, että erakoille sopii hyvin, mutta voi syrjäyttää. Kanssakäyminen muiden kanssa jää vähemmälle. Kirjastolla, kuten muillakin, onkin vastuu hyvästä asiakaspalvelusta.

9 LOPUKSI

9.1 Kohderyhmien vertailu

Tässä työssä tutkittiin nuoria ja keski-ikäisiä miehiä, jotta saataisiin laajempaa taustatietoa miesten kirjaston käyttämättömyydestä. Toimeksiantajana toimi Loimaan kaupungin kirjasto. Koska työ on kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin teemahaastattelulla, on tavoitteena ollut selvittää miesten käyttäytymistä ja toimintaa heidän omien kokemustensa ja merkityksellisinä pitamiensä asioiden pohjalta. Suoria yleistyksiä ei haastattelujen tuloksista voi tehdä, mutta kenties osa johtopäätöksistä on sovellettavissa Loimaan ulkopuolelle.

Tarkoituksena ei ollut saada miehistä kirjaston asiakkaita, vaikka haastattelu on voinutkin antaa heille pohjaa miettiä omaa suhtatumistaan kirjastoon. Luonnollisesti kirjasto, niin kuin mikään muukaan palvelu, ei kiinnosta kaikkia kansalaisia eikä näin tarvitse olla lakaan. Haastateltavilla miehillä ei kuitenkaan vaikuttanut olevan kirjastoa kohtaan anti-patiaa tai ylipäättäen periaatteellisia syitä olla käyttämättä kirjastoa. On luultavaa, että heidän kirjaston käyttönsä on ennemmin hiipunut kuin että siihen olisi selkeitä motiiveja, tai ainakaan haastattelutilanteissa miehet eivät niitä osanneet esittää. Kirjasto sai heiltä yleisesti ottaen hyväksynnän ja sitä pidettiin tärkeänä paikkana. Tätä tulkiten ei lainkaan ole ihme, että kirjasto on valittu niin vuoden asiakaspalvelijaksi kuin kulttuuripalvelu-kin, kuten luvussa 5 kerrotaan. Toivottavaa onkin, että haastateltavat näkevät kirjaston myönteisemmässä valossa myös käytännössä tai kohdatessaan siitä tietoa. Haastattelu on voinut myös lisätä heidän tietoisuuttaan aineistosta ja palvelusta ja muuttaa heidän vanhanaikaisia käsityksiään vastaamaan tämän päivän kirjastolaitosta.

Nuorten ja keski-ikäisten haastattelujen tuloksissa ei ollut kovin suuria eroavaisuuksia. Tulokset tukivat vuoden 2009 ajankäyttötutkimusta siltä osin, että tietokoneen merkitys on noussut, ja tietokone ja internet olivatkin haastateltaville tärkeitä. Sen sijaan esimerkiksi televisio ei saanut vapaa-ajan käytössä yhtään mainintaa, vaikka se määrällisesti on suosituin vapaa-ajan elementti. Mahdollisesti television katselua pidetään niin itses-tään selvänä osana arkea, ettei siitä osattu erikseen huomauttaa. Toisaalta nuorille ei televisio ole yhtä merkityksellinen kuin vanhemmille ikäluokille. Eroa ryhmiin toi kuitenkin suhtautuminen ajankäyttöön. Nuorille se ei ollut yhtä merkityksellistä kuin iäkkäämmille. Nuoret myös kokivat, että vapaa-aikaa on tarpeeksi, kun taas vanhemman ikäluokan

edustajat kokivat sen olevan rajallisempaa. Tätä selittänee miesten sosioekonominen asema: nuoret olivat työttömiä tai osa-aikatyössä, jolloin vapaa-aika on väistämättä korostetussa asemassa. Vaikka vanhemmasta ikäluokasta oli puolet työelämässä, oli heillä kaikilla takanaan pitkä työhistoria. Samoin heitä työllistää vuosien aikana kertyneen omaisuuden, kuten kiinteistöjen ja auton, huoltaminen. Yllättävää oli kuitenkin se, että haastateltavista vain yksi kertoi ajanpuutteen olevan este kirjastossa käymiselle. Mielenkiintoista oli myös se, että työttömät haastateltavat uskoivat juuri työttömien olevan yksi suurimmista kirjaston asiakasryhmistä, vaikka he itse eivät olleet palvelusta kiinnostuneita. Tämän on mahdollista johtuvan kielteisten vaikutusten ketjusta, jossa työttömyys lisää passiivisuutta.

Kirjaston aiemmassa käyttämisessä miehet muodostivat melko yhtenäisen ryhmän: kirjastossa asioiminen oli ollut osa normaalia ajanviettoa heidän kaikkien lapsuudessaan. Pääosin haastateltavat liittivätkin kirjaston omiin kouluaikeihin. Eroa ryhmiin toi se, että nuoret kuvailivat kirjastossa vietettyä aikaa osin oleskeluksi, ja etenkin mahdollisuus käyttää tietokonetta ja internetiä oli heille olennainen muisto. Keski-ikäiset taas olivat lähinnä hakeneet kirjallisuutta. Tämä kertonee ajankuvasta: viime vuosina kirjastoihin on liitetty ajatus sosiaalisesta kansalaisten olohuoneesta ja olosuhteista on luotu entistä viihtyisämpiä tietokoneineen, sohvineen ja oleskelutiloineen. Vuosikymmeniä sitten kirjastoja saatettiin ennemmin pitää kirjojen säilömispaikkana.

Nuorten aineistontuntemus oli jonkin verran laajempaa kuin vanhemmalla ikäryhmällä. Tämä johtunee siitä, että nuorten viimeisimmästä kirjastoasioinnista oli kulunut muutamia vuosia, kun taas vanhemmilla saattoi aikaa olla kulunut jopa vuosikymmeniä. Keski-ikäisten mielikuvat toivat mieleen heidän lapsuutensa kirjaston.

Lukeminen oli koulun ohella toinen iso asia, joka kirjastoon yhdistettiin: kirjaston uskottiin kiinnostavan etenkin heitä, jotka lukevat paljon. Miehet olivatkin käyttäneet kirjastoa aikana, jolloin he vielä lukivat ahkerasti. Vaikka he eivät osanneet antaa erityisempiä syitä kirjaston käytön loppumiseen, välittyi heistä kuva, että kirjastossa asioiminen alkoi jäädä silloin, kun lukeminen alkoi väistyä muiden mielenkiinnon kohteiden viedessä vapaa-aikaa. Tämä oli yhtenäistä molemmille ikäryhmille.

Miesten lukutottumuksia yhdisti myös se, että kaunokirjallisuus ei heitä enää kiinnostanut, vaan he lukivat lähinnä faktapohjaista aineistoa, uutisia tai harrastuksiin tai johonkin tarpeeseen liittyvää materiaalia. Lukemansa he hakivat verkosta, mikäli se ei tuonut kus-

tannuksia. Keski-ikäiset lukivat paljon myös sanoma- ja aikakauslehtiä, jotka eivät kuuluneet nuorten lukemistoon. Toisaalta keski-ikäisetkin olivat viime vuosina vähentäneet lehtitilauksia. E-aineistossa kiinnosti lehtitarjonta etenkin siksi, että kaupan irtonumerot koettiin kalliiksi. Haastateltavien lukutottumukset vastasivat luvussa 2 esiteltyjä tutkimuksia sikäli, että yleisesti miesten lukeminen on naisiin verrattuna yksipuolisempaa. Erityisen vähän lukevat vähän opiskelleet miehet, joita suuri osa myös tämän tutkimuksen haastateltavista edustaa.

Tiedonhankinnassa internet oli ylivoimaisesti suosituin väline. Sitä pidettiin nopeana, ajantasaisena ja helposti saavutettavana kaikenlaisen tiedon lähteenä. Internet nähtiin kirjastolle kilpailijana ja suurena syynä siihen, miksi kirjasto ei houkuttele. Vaikka vain kirjastossa poikkeaminen ei ollut kenellekään kynnykskysymys, ei se heitä kuitenkaan kiinnostanut, vaikka kirjasto olisi sijainnut lähellä kotia. Kirjastossa käymistä pidettiin jonkinlaisena suorituksena tai ylimääräisenä vaivana. Olettaa voikin, että miehiä kiinnostaa e-kirjaston suoma mahdollisuus hankkia tietoa ja lukemista kotoa käsin. Myös verkkokirjasto vaikutti olevan heille vieras.

Vaikka miehet kokivat kirjaston palveluksi, jota he eivät tarvitse tai kaipaa, huokui heistä varsin myönteinen suhtautuminen kirjastoon instituutiona. Kirjaston hyötyinä nähtiin mahdollisuus lukea lehtiä ja lainata hyviä romaaneja. Myös sosiaalisena tilana kirjasto sai kiitosta. Vaikka miehet olivat osin kriittisiä, ei kirjaston olemassaoloa kyseenalaistettu, vaan se koettiin yhteiskunnallisesti tärkeänä sivistyksen ja yhteisöllisyyden paikkana.

M60: Kirjastoja täytyy säilyttää, jotta kaikilla on mahdollisuus lukea, mitä haluaa. Monelle se on myös ainoa paikka, jossa pääsee sosiaalisen tekemisen pariin.

9.2 Johtopäätökset ja suositukset

Kahdeksan teemahaastattelun perusteella suurimpia syitä miesten kirjaston käyttämättömyyteen ovat vähäinen tai yksipuolinen lukeminen, yleinen kiinnostumattomuus kirjastopalvelua kohtaan, vaivan välttäminen sekä internetin yleistuminen, joka näkyy etenkin verkkokeskeisenä tiedonhankintana. Sen sijaan ajanpuute ei vaikuttanut olevan kovinkaan keskeinen tekijä. Miehillä olikin paljon harrastuneisuutta, kuten liikunta ja urheilu, raviurheilu, talouselämän seuraaminen, pelaaminen, musiikki, nikkarointi ja moottoriajo-

neuvojen kunnostaminen. Nämä ovat kaikki aiheita, joista löytyy kattavasti tietoa ja materiaalia myös Loimaan kaupunginkirjastosta. Kukin haastateltavista totesikin uskovan, että kirjastosta varmasti löytyisi heitä kiinnostavaa aineistoa.

Kuinka sitten saada miehet kirjastoon? Molemmissa ikäryhmissä kuului pohdintaa siitä, onko kirjaston tiloissa äänestämisen kirjaston käyttämistä. Suositeltavaa olisikin, että vaalien alla kirjasto aktivoituu miettimään miehiä omana kohderyhmänään, koska ennakkoäänestämisen on aikaa, jolloin kirjaston tiloihin saadaan myös ei-asiakkaita. Kenties esille voisi laittaa houkuttelevia tietoiskuja kokoelmasta tai erikoislainoista. Toki tämä on myös tilakohtainen kysymys. On hyvä ottaa huomioon myös se, että äänestämisen saatetaan mieltää viralliseksi ja henkilökohtaiseksi tapahtumaksi, johon ei haluta ylimääräistä ohjelmaa.

Miesten aineistontuntemus oli vaihtelevaa. Perinteinen lukemiseen liittyvä aineisto osatiin liittää kirjastoon hyvin, mutta erikoislainat, kuten mittarit ja pelit, olivat miehille myönteinen yllätys. Vaikka ajatus on hieman sukupuolia stereotypisoiva, voisi juuri miesten kuvitella olevan kiinnostuneita teknisistä laitteista, kuten energiankulutus- ja infrapuna-mittareista. Yleinen tietämys kirjaston erikoislainoista vaikutti kapealta. Haastateltavista yksi tosin esitti epäilyksen, onko toiminta enää kirjastomaista, jos lainamahdollisuuksiin kuuluu muutakin kuin lukemista. Yhteiskunnallisena instituutiona kirjaston on kuitenkin tärkeää voida uudistua ja taipua kansalaisten mielenkiinnon kohteisiin. Toiminnan jatkuva kehittäminen ja arvioiminen edistävät myös imagon kohentamista. Haastatteluiden perusteella kirjastoon edelleen liitetään vanhankantaisia käsityksiä hiljaisesta kirjavarastosta, jossa työskentelee nutturapäisiä tätejä. Huomionarvoista tosin on, että tällaisia ajatuksia on juuri heillä, jotka eivät kirjaston toimintaympäristöä tunne.

Osalle miehistä tuli yllätyksenä, että kirjastossa järjestetään tapahtumia. Vuonna 2015 Loimaan kaupunginkirjastossa järjestettiin 95 tapahtumaa, joihin osallistui 1 457 henkilöä (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2015). Myös tapahtumajärjestämisessä voitaisiin ottaa huomioon miehiset ajatusmaailmat, sillä monet kirjaston tilaisuudet (esimerkiksi käsitöihin ja kulttuurin liittyvät) ovat epäsuoraan suunnattu naisille, tai miehillä ainakin osallistumiskynnys saattaa olla astetta korkeampi. Mallia voi ottaa pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastokimpasta, jonka kirjastoissa järjestettiin vuoden 2015 Miesten viikolla miehille kohdistettua ohjelmaa, kuten peleihin liittyviä erikoisiltoja, kirjailijavierailijoita, keskustelutilaisuuksia, ja esillä oli myös ”miehekkäitä kokoelmia” (Soininen 2015). Kenties marraskuussa vietettävää Miesten viikkoa voisi hyödyntää myös Loimaan kaupun-

ginkirjastossa. Tämä on myös kustannuskysymys, ja siksi on hyvä harkita yhteistoiminnallisuutta paikallisten yhdistysten kanssa. Loimaalla on vahvaa toimintaa liittyen esimerkiksi musiikkiin, liikuntaan, moottoriurheiluun ja autoharrastuksiin.

Tietoisuutta toiminnasta voisi edistää myös jalkautumalla kuntalaisten joukkoon, mikä onkin ollut kirjaston henkilökunnan tavoitteena markkinoinnin kehittämisessä. Esimerkiksi osallistuminen paikkakunnalla järjestettäville messuille tai muihin yleisötapahtumiin lisää kirjastolle näkyvyyttä ja tuo tietoa ennen kaikkea heille, jotka eivät muuten arjessaan kohtaa kirjastoa. Samassa yhteydessä voisi esitellä toimintaa, jakaa esitteitä, myydä poistokirjoja ja esitellä Loisto-verkkokirjastoa tai mahdollisesti e-aineistoa. Haastatelluilla tuntui myös olevan huono käsitys kirjastokortin voimassaolosta. He olettivat, että koska kirjastokortti on hävinnyt tai sitä ei ole vuosiin käytetty, on asiakasnumero vanhentunut. Asiakkaita onkin hyvä tiedottaa siitä, että jos kirjastokortti on joskus hankittu, on se luultavasti edelleen voimassa, ja että uuden saa kirjastosta pientä maksua vastaan.

Myös tietoa eri koulutusasteiden kurssikirjojen laajuudesta on hyvä lisätä, sillä sen kyseenalaisti haastatelluista eniten opiskellut. Kenties aineistoa voisi nostaa etenkin ammattikoululaisille ja lukiolaisille suunnatussa tiedottamisessa. Näin kotikunnalta jo muutaneillakin säilyisi side kotiseudun kirjastoon. Usein pienempien paikkakuntien kirjastoista saakin kurssikirjallisuutta helpommin kuin opiskelukaupunkien kirjastoista.

Internet nähtiin kirjastolle vahvana kilpakumppanina ja vaihtoehtoisena tapana hankkia tietoa ja lukemista. Verkkoa ei kuitenkaan pidä nähdä uhkana vaan ennemmin kirjaston toimintaa tukevana elementtinä, jota esimerkiksi Loimaalla kehityksen alla oleva e-kirjasto edustaa. Etenkin nuorille sosiaalinen media oli tärkeä, joten some on kanava, johon kannattaa panostaa. Mitä enemmän esimerkiksi Facebookiin saadaan seuraajia, sitä useampi kohtaa tietoa kirjastosta. Tykkääjien määrää voi saada korotettua esimerkiksi kilpailulla, joka kirjastolle ominaiseen tyyliin voisi olla kirjallisuusaiheinen. Seuraajia voi esimerkiksi haastaa kertomaan, minkä kirjan on viimeksi lukenut, ja osallistujien kesken arvottaisiin palkinto. Luultavasti suuri osa tykkääjistä jäisi seuraamaan sivustoa kilpailun jälkeenkin.

Verkko korostui miehillä ensisijaisena tiedonhankinnan paikkana. Tiedon määrässä ja saatavuudessa internetiä vastaan on lähes mahdoton kilpailla. Se, mitä kirjasto voi korostaa, on tiedon oikeellisuus ja luotettavuus verrattuna internetiin, mikä kirjastossa nä-

kyökin esimerkiksi mediakasvatuksena. Tiedonhankinnassa miehet arvostivat vertaistietoa, jota he hyödynsivät etenkin keskustelupalstoilla, mikä tukee Haasion (2015) tiedonhankinnan mallia vertaistuen merkityksestä. Mielenkiintoista oli myös se, että kirjaston asiakaspalvelua verrattiin kauppoihin. Haastateltaville vaikutti olevan vierasta se, että kirjaston henkilökunnan intresseihin ei kuulu myynnin edistäminen tai kaupallisuus ylipäätään vaan että kirjastolaiset tavoittelevat relevantin tiedon välittämistä käyttäjilleen. Uskon, että käsite tietopalvelu on miehille osin tuntematon. Tällaisen henkilökohtaisen palvelun uskoisi kuitenkin kiinnostavan etenkin haettaessa tietoa omista harrastuksista tai muista arjen asioista.

Vaikka miehet edustavat kirjaston käyttäjinä tilastollista vähemmistöä, on hyvä huomata, että tilastot ovat numeroita ja vasta niiden takana on ajattelevia ja toimivia yksilöitä. Koska esimerkiksi Loimaan kaupunginkirjastossa käy paljon miehiä vain työskentelemässä tai lukemassa, on mahdollista, että todellisuudessa miehet ovat suurempi käyttäjäryhmä kuin mitä luvut antavat ymmärtää. Miehiä olisi kuitenkin hyvä auttaa näkemään nykypäivän kirjaston monipuolisuus ilman, että siihen aina yhdistetään perinteinen kirjojen lukeminen. Myös tähän tutkimukseen osallistuneet miehet olivat enemmän kiinnostuneita yhteiskunnallisuudesta: uutisista, talouselämästä ja todellisesta maailmasta. Kirjastojen yhä yhteiskunnallisempi rooli tulee näkymään vuoden 2017 uudessa kirjastolaissa, jossa kirjastojen entistä tärkeämmiksi tehtäviksi on nostettu demokratian, osallistavan kansalaisuuden ja sananvapauden edistäminen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016).

Jatkotutkimuksena voisi toteuttaa vain miehille suunnatun asiakastytytyväisyystutkimuksen, jolloin saisi tietoa siitä, mikä miehet vie kirjastoon. Toisaalta tutkimuskohteiksi voisi asettaa myös sellaisia kuntalaisia, jotka eivät ole koskaan asioineet kirjastossa. Koska tässä työssä on haastateltu vain Loimaan kaupungin asukkaita, olisi mielenkiintoista toistaa työ samalla haastattelurungolla jollain muulla paikkakunnalla. Tätä kautta voisi selvittää asuinalueen vaikutusta kirjaston käyttämiseen tai käyttämättömyyteen.

LÄHTEET

Aikakausmedia 2016. Aikakauslehtinimikkeiden määrä. Viitattu 28.9.2016.

http://www.aikakauslehdet.fi/aikakauslehtinimikkeiden_maara/

Alanen, A. 2011. Suomi on kirjaston käytön kärkimaa. Kuinka kauan vielä? Tilastokeskus:

Tieto&trendit 4–5. Viitattu 22.11.2016. http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-06-30_001.html

Chatman, E. 1999. A theory of life in the round. Journal of the American Society for Information Science. Volume 50, issue 3, 207–217. Viitattu 2.12.2016.

<https://comminfo.rutgers.edu/~tefko/Courses/612/Articles/ChatmanLifeRound.pdf>

Findikaattori 2016. Kirjastokäynnit. Viitattu 28.10.2016. <http://www.findikaattori.fi/fi/85>

Forsman, J. 2000. Rautpohja ja Valimonmäki: elämää tehtaan kainalossa. Pro gradu -tutkielma. Historian ja etnologian laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viitattu 29.11.2016.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/8073>

Haasio, A. & Savolainen, R. 2004. Tiedonhankintatutkimuksen perusteet. Helsinki: BTJ Kirjasto-palvelu.

Haasio, A. 2015. Toiseus, tiedontarpeet ja tiedon jakaminen tietoverkon ”pienessä maailmassa”: tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttäytymisestä. Akateeminen väitöskirja. Informaatitieteiden yksikkö. Tampere: Tampere University Press. Viitattu 21.11.2016

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97938/978-951-44-9878-7.pdf?sequence=1>

Hanifi, R. 2007. Suomalaiset luottavat klassikoihin. Tilastokeskus: Hyvinvointikatsaus 2. Viitattu 21.11.2016.

http://www.stat.fi/artikkelit/2007/art_2007-06-15_004.html?s=0

Heinonen, V. 2008. Muutoksia suomalaisten vapaa-ajan vietossa: kotisohvalla, yhteisöissä ja matkailuelämyksissä. Kulutustutkimus. Nyt 1, 2-23. Viitattu 11.11.2016.

<http://www.kulutustutkimus.net/nyt/>

Helinsky, Z. 2012. Pieni mutta tärkeä kirja kirjastojen markkinoinnista. Suom. Päivi Jokitalo. Helsinki: BTJ Finland.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hydén, H. 2007. Asiakaslähtöinen arviointi kirjastopalvelujen kehittämisen tukena: tutkimus Juvan kunnankirjaston käytöstä. Pro gradu -tutkielma. Informaatitieteiden laitos. Tampere: Tampereen yliopisto. Viitattu 29.11.2016.

<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/78384/gradu02104.pdf?sequence=1>

Juntunen, A. & Saarti, J. 2012. Kirjaston johtaminen: käytännön opas laadukkaaseen kirjastonhoitoon. Helsinki: BTJ Finland.

Juntunen, A. & Saarti, J. 2014. Ulos kirjastosta: kirjastojen markkinointiviestintä. Helsinki: BTJ Finland.

Jyväskylän yliopiston kirjaston viestintäsuunnitelma. 2008. Viitattu 10.10.2016.

https://kirjasto.jyu.fi/yleista/kehittaminen/strategiat/JYK_viestintasuunnitelma2008.pdf

Jyväskylän yliopisto 2016. Teemoittelu. Viitattu 31.10.2016.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>

Karisto, A.; Takala, P. ja Haapola, I. 1999. Matkalla nykyaikaan: elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. 1.–2. painos. Juva: WSOY.

Kirjasto & markkinointi. 2015. Powerpoint-diat. Helsingin kaupunginkirjasto. Viitattu 11.10.2016.

<http://pardia-fi-bin.directo.fi/@Bin/77c9cf5be0d0a963514d9b79de973a40/1479913199/application/pdf/7995811/Kallio.pdf>

Kirjastot.fi. Sosiaalinen media tiedonhankinnassa. Viitattu 2.12.2016.

http://www.kirjastot.fi/tiedonhaun-opastus/sosiaalinen-media-tiedonhankinnassa?language_content_entity=fi#.WEFR6vmLS00

Korhonen, M. 2013. Kirjasto on tärkein kulttuuripalvelu ja vuoden asiakaspalvelija. Helmet.fi. Viitattu 12.10.2016.

[https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Kirjasto_on_tarkein_kulttuuripalvelu_ja_\(30163\)](https://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Kirjasto_on_tarkein_kulttuuripalvelu_ja_(30163))

Korkeila, S-L. 2014. Kirjaston viestintäsuunnitelma. Parlamenttikirjaston blogi. Viitattu 7.10.2016.

<http://parlamenttikirjasto.blogspot.fi/2014/09/kirjaston-viestintasuunnitelma.html>

Tilastokeskus 2015. Kuntien avainluvut. Viitattu 18.10.2016.

<http://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?active1=430&year=2016&active2=SSS>

Kytömäki, J. 2009. Television mieliohjelmien muutos: asian ja viihteen yhteiselosta viihteen ylivaltaan? Teoksessa M. Liikkanen (toim.) Suomalainen vapaa-aika: arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 101–122.

Liikkanen, M. 2009. Suomalainen vapaa-aika: arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Loimaan kaupunki 2016a. Kirjastopalvelut. Viitattu 26.10.2016. <http://www.loimaa.fi/kirjasto>

Loimaan kaupunki 2016b. Viitattu 18.10.2016. <http://www.loimaa.fi/etusivu>

Loisto-verkkopalvelu 2016. Loisto-kirjastot. Viitattu 27.10.2016.

<https://loisto.verkkokirjasto.fi/web/arena>

Melin, H.; Blom, R. & Kiljunen, P. 2007. Suomalaiset ja työ. Raportti ISSP 2005 Suomen aineistosta. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Julkaisu 3. Viitattu 11.11.2016.

http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/julkaisusarja/FSDjs03_työ.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016. Kirjastolain uudistaminen. Viitattu 23.11.2016.

http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/vireilla_kirjastot/kirjastolaki/index.html

Purhonen, S.; Gronow, J.; Heikkilä, R.; Kahma, N.; Rahkonen, K. & Toikka A. 2014. Suomalainen maku: kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen. [Helsinki]: Gaudeamus Helsinki University Press.

Pääkkönen, H. & Hanifi, R. 2011. Ajankäytön muutokset 2000-luvulla. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 13.9.2011.

http://tilastokeskus.fi/tup/julkaisut/tiedostot/isbn_978-952-244-331-1.pdf

Rissanen, I. & Santamaa, T. 2010. Seinäjoen pääkirjaston ei-käyttäjät. Opinnäytetyö. Kulttuurialan yksikkö, kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.1.2016.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22440/ONT-RissanenSantamaa.pdf?sequence=1>

Ranganathan, S. R. 1931. The five laws of library science. Madras: The Madras Library Association. Viitattu 2.12.2016

[https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.\\$b99721;view=1up;seq=8](https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=uc1.$b99721;view=1up;seq=8)

Rojek, C. 2010. The Labour of Leisure: the Culture of Freetime. Lontoo: Sage. Viitattu 2.12.2016. Saatavilla maksullisesti

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14927713.2011.648410?journalCode=rloi20>

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 31.10.2016.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Sanomalehtien Liitto 2016. Sanomalehtitieto. Viitattu 27.9.2016.

<http://www.sanomalehdet.fi/sanomalehtitieto>

Serola, S. & Vakkari, P. 2011. Yleinen kirjasto kuntalaisten toimissa: tutkimus kirjastojen hyödyistä kuntalaisten arkielämässä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 21. Viitattu 30.10.2016.

<http://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/OKM21.pdf>

Singh, R. 2005. Marketing culture of Finnish research libraries: implications for customer satisfaction. Informaatiotutkimus 4, 82–90. Viitattu 22.11.2016.

<http://ojs.tsv.fi/index.php/inf/issue/view/441>

Soininen, I. 2015. Mitä mies tekee kirjastossa? Helmet.fi. Viitattu 22.11.2016,

[http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Mita_mies_tekee_kirjastossa\(76552\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Mita_mies_tekee_kirjastossa(76552))

Suomen kuntaliitto 2016. Väestö. Viitattu 18.10.2016.

<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/indikaatori/Sivut/theme.aspx?th=800>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Ajankäyttötutkimus. 2009. Viitattu 3.10.2016.

<http://www.stat.fi/til/akay/2009/index.html>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimus. 2015. Viitattu 23.11.2016. <http://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2015/index.html>

Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Viitattu 23.10.2016. <http://tilastot.kirjastot.fi/>

Taavila, S-A. 2011. Orimattilan kaupunginkirjaston ei-käyttäjätutkimus. Opinnäytetyö. Kulttuurialan yksikkö, kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.1.2016

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/28549/Taavila_Sini-Annika.pdf?sequence=1

Taloustutkimus 2016. Kirjasto jälleen kärjessä, Alko noussut toiseksi. Viitattu 29.10.2016.

<http://www.taloustutkimus.fi/ajankohtaista/uutiskirje/uutiskirje-marraskuu-2016/kirjasto-jalleen-karjessa-alko-n/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Vakkari, P. 1983. Kirjojen lukeminen ja yleiset kirjastot. Tutkimus yleisten kirjastojen käytöstä. kirjakanavana. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Valtioneuvoston asetus kirjastoista 406/2013. Annettu Helsingissä 6.6.2013. Saatavilla sähköisesti osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20130406>

Yhdistystoimijat 2016. Viestintä. Viitattu 22.11.2016.

<http://www.yhdistystoimijat.fi/toiminnot/viestinta/>

Yleisten kirjastojen laatusuositus. 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 20. Viitattu 27.10.2016.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OKM20.pdf?lang=fi>

Yleisten kirjastojen neuvoston strategia. 2011–2016. Viitattu 7.1.2016.

<http://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/Ykn-strategia-kirjastoversio-fin.pdf>

Zacheus, T. 2008. Suomalaiset ja vapaa-aika: raportti ISSP 2007 Suomen aineistosta. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Julkaisu 8. Viitattu 13.9.2016

http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/julkaisusarja/FSDjs08_vapaa-aika.pdf

Zevallos, Z. 2011. What is otherness? Other Sociologist. 14.10.2011. Viitattu 2.12.2016

<https://othersociologist.com/>

Teemahaastattelun runko

Nimetön teemahaastattelu

Kirjaston ei-käyttäjät / 20–30- ja 50–60-vuotiaat miehet

Ikä:

Koulutustausta:

Työelämä/asema:

Ajankäyttö:

Kuinka tärkeä merkitys vapaa-ajalla on teille?

Mihin vapaa-aika kuluu pääasiassa?

Jos aikaa olisi enemmän, mihin sen käyttäisitte?

Mikä on lukemisen osuus?

Kirjaston käyttö:

Koska olette viimeksi asioineet kirjastossa? Miksi?

Oletteko joskus käyttäneet kirjastoa edes silloin tällöin? Miksi ja milloin?

Millaisia ovat kokemuksenne kirjastosta?

Onko jokin muutos elämäntilanteessa vaikuttanut kirjaston käyttämiseen?

Käyttääkö joku perheestänne/läheisistänne kirjastoa? Oletteko hyödyntäneet jotain hänen lainaamaansa?

Onko teillä ollut tai on edelleen kirjastokorttia?

Onko erityistä syytä, miksi ette käy kirjastossa?

Kirjaston saavutettavuus:

Kuinka pitkä teillä matka on lähimpään kirjastoon?

Onko matka este?

Jos kaipaisitte kirjastoon (aukiolot, aineisto, toimipisteet) liittyvää tietoa, mistä lähtisitte sitä hakemaan?

Mistä tieto olisi hyvä löytää?

Tuntuu kirjasto paikalta, jossa voi vain käväistä?

Mielikuvat:

Millaisia mielikuvia kirjasto herättää?

Onko teillä mielikuvaa kirjaston työntekijöistä/asiakaspalvelusta?

Uskotteko, että kirjastosta voisi löytyä jotain teitä kiinnostavaa?

Millainen on käsityksenne kirjaston aineistosta?

Ketkä käyttävät kirjastoa?

Onko kirjasto ylipäättään hyvä olla olemassa?

Aineisto ja palvelut

Mitä materiaalia tiedätte kirjastosta saavan?

Tiesittekö, että Loimaan kaupunginkirjastossa on:

elokuvia (dvd ja blue-ray)

aikakauslehtiä
sanomalehtiä

kaunokirjallisuutta
tietokirjoja

äänikirjoja	kotiseutukokoelma	kirjastonkäytönopetus
nuotteja	työskentelytilaa	kotipalvelu
cd-levyjä	lehtienlukusali	skannaus- kopiointi- ja tulostusmahdollisuus
lp-levyjä	mikrofilmienlukulaite	ilmainen internetyhteys
lautapelejä	infrapunalämpömittari	tietokoneet asiakkaille
konsolipelejä	satuhetket	tapahtumia
energiankulutusmitta- reita	tietotekniikanopetus	

Tuliko joku yllä olevista yllätyksenä?

Onko olemassa jotain, mikä voisi viedä teidät kirjastoon?

Muita toiveita kirjastosta (e-aineisto, erikoislainat?)

Lukutottumukset ja tiedonhankinta

Kuinka kuvailisitte lukutottumuksianne?

Mitä luette pääasiassa? (kauno- tai tietokirjoja, sanoma- tai aikakauslehtiä?)

Mistä hankitte lukemanne?

Miksi ette hanki sitä ilmaiseksi?

Ovatko lukemistottumukset vaihdelleet vuosien aikana tai elämänmuutoksissa?

Kun tarvitsette tietoa arjen tilanteissa, mihin lähteeseen käännytte yleensä ensimmäisenä?

Mitä muita lähteitä käytätte?

Onko näissä ollut muutosta vuosien aikana?